

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ»**

ФАКУЛЬТЕТ СОЦІАЛЬНИХ НАУК І СОЦІАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

освітній рівень – бакалавр

на тему: **«БОРОТЬБА З ПРОРОСІЙСЬКОЮ ПОЛІТИКОЮ
ТА ПРОПАГАНДОЮ: ЕВОЛЮЦІЯ ПРОТЕСТНИХ РУХІВ
У НЕЗАЛЕЖНІЙ ГРУЗІЇ (1991-2026)»**

Виконала:

Здобувачка 4 року навчання

Спеціальності 291 «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»

Котляр Анастасія Станіславівна

Керівник

Краєв Олександр Валерійович,

старший викладач

кафедри міжнародних відносин

КИЇВ 2026

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОТЕСТНИХ РУХІВ ТА ПОЛІТИКИ НЕЗГОДИ	3
1.1. Основні поняття та визначення у дослідженнях протестних рухів та політики незгоди.....	6
1.2. Ключові поняття у вивченні пропаганди.....	9
1.3. Кейс-стаді та дискурс аналіз як методологія дослідження у політології та міжнародних відносинах.....	13
РОЗДІЛ 2. ЗАГАЛЬНИЙ НАРИС ІСТОРІЇ ПОШИРЕННЯ РОСІЙСЬКОЇ ПРОПАГАНДИ НА ТЕРИТОРІЇ ГРУЗІЇ.....	16
2.1. Історія поширення та основні наративи російської пропаганди у незалежній Грузії (1991-2026)	16
2.2. Політичні ініціативи, впроваджені під впливом Росії.....	26
2.3. Поляризація суспільства внаслідок поширення російської пропаганди.....	33
РОЗДІЛ 3. ПРОЯВИ НЕЗГОДИ З ПРОРОСІЙСЬКОЮ ПОЛІТИКОЮ ТА ПРОПАГАНДОЮ.....	36
3.1. Зародження суспільно-політичних рухів у незалежній Грузії та перші вияви незгоди.....	36
3.2. Виступи проти проросійських політик та ініціатив, та придушення протестів.	43
3.3. Політичні та соціальні наслідки останніх антиурядових протестів у Грузії...	51
ВИСНОВКИ.....	55
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	58
АНОТАЦІЯ.....	66

ВСТУП

Грузія сьогодення є показовим прикладом поляризації нації та розподілу на проросійський та проєвропейські табори. Проросійська частина населення тримається своїх поглядів не в останню чергу через масштабне розповсюдження російської пропаганди у країні. Здобуття незалежності у 1991 році супроводжувалося не лише внутрішніми викликами соціально-економічного характеру, а й постійним тиском з боку Росії, яка прагнула зберегти власний політичний, економічний та військовий вплив у регіоні. У цьому контексті проросійські ініціативи та пропаганда стали ключовими інструментами для втручання у внутрішньополітичні процеси Грузії, що, своєю чергою, призводило до зростання політичної нестабільності та появи конфліктів у суспільстві.

Від масових виступів на початку 1990-х років до Революції Троянд 2003 року та до подальших хвиль протестів, що сягають і сьогодення, громадянська активність стала визначним рушієм боротьби з проросійськими наративами та політичними силами, що їх просувають. Досліджуючи численні хвилі протестів крізь роки можна відслідкувати трансформацію форм громадянської мобілізації, засобів комунікації та стратегій супротиву.

Актуальність дослідження зумовлена посиленням впливу російської пропаганди у світі, у регіоні, та зокрема у Грузії, особливо беручи до уваги період після здобуття незалежності у 1991 р. У сучасних умовах гібридних загроз, інформаційних війн та політичної поляризації суспільства ключового значення набуває аналіз механізмів поширення ворожих наративів та реакції на них з боку громадянського суспільства. Грузія є показовим кейсом, адже протягом трьох десятиліть незалежності країна постійно перебуває у боротьбі між омріяним проєвропейським курсом та проросійськими впливами. Зростання протестної активності, зокрема масштабних антиурядових протестів останніх років, свідчить про еволюцію форм та методів політики незгоди. Це створює необхідність комплексного дослідження взаємозв'язку між пропагандою, політичними процесами та суспільно-політичними рухами.

Мета дослідження: окреслити еволюцію протестних рухів у незалежній Грузії (1991-2026) в умовах протидії проросійській політиці та пропаганді.

Відштовхуючись від зазначеної мети, *завдання дослідження* можна окреслити наступним чином: 1) описати історію поширення російської пропаганди в Грузії з 1991 р.; 2) визначити ключові наративи та методи просування російської пропаганди у Грузії; 3) виокремити реакцію суспільства на окремі проросійські ініціативи та наративи, а також подальшу появу протестних рухів проти них; 4) визначити суспільно-політичні наслідки прояву політики незгоди у відповідь на поширення російської пропаганди.

Об'єктом дослідження є суспільно-політичні рухи та прояви незгоди у незалежній Грузії (1991-2026).

З огляду на такий об'єкт, *предметом дослідження* виступають особливості формування, розвитку та трансформації протестних рухів у Грузії під впливом проросійської політики та пропаганди.

Кейс-стаді є доречною *методологією* для цього дослідження, оскільки насиченість і варіативність подій, спрямованих проти проросійських політичних ініціатив та пропагандистських наративів, роблять Грузію цікавим полем для дослідження внутрішніх політичних та соціальних процесів. Зокрема у цій роботі буде продемонстровано приклади зближення окремих політичних сил та гравців з Росією, не в останню чергу за рахунок дієвості російської пропаганди. Крім того, важливо також окреслити суспільну реакцію на зближення з ворогом та віддалення від Європи, яка часто проявляється у зародженні протестних рухів та виявах політики незгоди.

Також у рамках дослідження буде застосовано метод дискурс-аналізу задля виявлення проросійських наративів у висловах представників грузинського політикуму, і не в останню чергу членів правлячої партії «Грузинська мрія». Відстеження реакції суспільства на такі заяви також можливо завдяки даним методам, особливо, коли проблеми набувають розголосу. Дослідження охоплюватиме період незалежності Грузії, а саме від 9 квітня 1991 р., адже саме з цього моменту відбувалося формування нової політичної та інституційної

реальності після 69 років перебування Грузії у Радянському Союзі. Здобуття незалежності та збільшення політичної дистанції з Росією дало поштовх для поширення російської пропаганди з метою втримати Грузію у списку «дружніх» держав та залишити за собою право впливу на її внутрішню політику. Саме в цей період також відбулося становлення механізмів політичної мобілізації та формування громадянської свідомості, завдяки чому пропагандистські наміри Росії не залишилися непоміченими та призвели до появи антиросійських суспільно-політичних рухів та настроїв у суспільстві.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОТЕСТНИХ РУХІВ ТА ПОЛІТИКИ НЕЗГОДИ

1.1. Основні поняття та визначення у дослідженнях протестних рухів та політики незгоди

Щоб краще зрозуміти соціальні процеси та механізми, задіяні під час висловлення громадянами незгоди з певними політичними рішеннями або висловлюваннями, варто розглянути поняття політики незгоди. Це поняття першочергово пов'язують з іменем дослідника Чарльза Тіллі, який описав базові положення політики незгоди у своїй видатній праці *«The Contentious French: Four Centuries of Popular Struggle»* (1986), яку вважають основоположною у вивченні даного поняття. Відповідно, поняття політики незгоди є відносно новим для соціальних наук. Попри свіжість цього терміну, політика незгоди є доволі добре дослідженою темою та користується попитом серед дослідників у галузях політології та соціології.

Так, однією з базових праць на тему є *«Dynamics of Contention»* (2001) авторства Д.МакАдама, С.Тарроу та Ч.Тіллі, а визначення політики незгоди, надане у цій праці є одним з ключових для вивчення тематики:

«епізодична, публічна, колективна взаємодія між носіями вимог та їх об'єктами, коли (а) принаймні один уряд є носієм вимог, об'єктом вимог або учасником вимог, і (б) вимоги, у разі їх реалізації, зачіпають інтереси принаймні одного з носіїв вимог».

Попри історичну важливість створення цього терміну, багато сучасних дослідників вважають його скоріше громіздким та важким у використанні, а тому пропонують власну альтернативу.

Наприклад, український дослідник політики незгоди, кандидат політичних наук, доцент кафедри політології Національної академії наук України Іван Гомза пише у своєму навчальному посібнику *«Суспільно-політичні рухи»*, що політика незгоди – це *«позаінституційна стратегія захисту групових інтересів за допомогою політизованих конфронтаційних колективних дій»* (Гомза, 2018, с. 18). Це визначення

є зручнішим у використанні, ніж визначення МакАдама, Тарроу та Тіллі, отже, саме ним оперуватиме ця робота. Крім того, визначення Гомзи також підкреслює ключові аспекти політики незгоди, визначенні раніше Чарльзом Тіллі, а саме: 1) змагальницька складова та засоби тиску на опонента, 2) колективна дія, без якої неможливе досягнення спільних цілей та захист групових інтересів, 3) політичний вимір вимог громадян (Тіллі, 2008).

Задля полегшення уявлення та розуміння політики незгоди, деякі науковці також пропонують протиставляти її конвенційній політиці. Конвенційну політику можна визначити як таку, що розгортається у межах політичних інститутів, надаючи громадянам легальні та унормовані інструменти впливу на політику (як приклад можна навести прозорі та справедливі вибори, добре розвинений інститут самоврядування тощо). У випадках, коли певна соціальна група має необхідність захистити свої колективні інтереси, проте вважає конвенційні шляхи впливу на політику заблокованими, а наявні політичні інститути – бездіяльними або нефункціональними, вони будуть вимушені звернутися до позаінституційних способів впливу. Колективне звернення до таких методів науковці розглядатимуть як політику незгоди (Гомза, 2018).

Натомість МакАдам, Тарроу та Тіллі наголошували на постійній взаємодії між конвенційною та неконвенційною політикою, що може розмивати кордони між цими поняттями, отже, дослідники не підтримували такий поділ взагалі та поставили собі на меті прибрати ці поняття зі вжитку. Для цього вони запропонували іншу класифікацію – поділ на обмежену та трансгресивну політику незгоди. Обмежена політика незгоди передбачає, що усі гравці є сталими / вкоріненими (в оригіналі – *well established*) акторами, які використовують сталі / вкорінені методи. Натомість трансгресивна політика незгоди, за Тіллі, Тарроу та МакАдамом (2008), має щонайменше одного політичного гравця або сторону конфлікту, що звертається до інновацій у своїй колективній дії. Під «інноваціями» у даному випадку розуміють безпрецедентні або заборонені (у рамках конкретно взятого режиму) дії, що спрямовані на досягнення вимог або саморепрезентації.

Проте у цьому дослідженні буде використане більш сучасне та просте розуміння цих понять. Нині ця термінологія вивчається студентами у дещо простішому розумінні:

- *обмеженою* політика незгоди вважається у випадках, коли громадяни вдаються до позаінституційних шляхів, які загалом є прийнятними або легальними для їхнього суспільства;

- *трансгресивною* називають таку політику незгоди, практики якої є не тільки позаінституційними, а ще й екстралегальними (Гомза, 2018).

Тактичним уособленням політики незгоди є «репертуари незгоди» - поняття введене Чарльзом Тіллі після усвідомлення наявності відмінностей у формах здійснення політики незгоди у різні періоди історії. Першочергово цей термін використовували на позначення поєднання попередньо накопиченого досвіду залучених учасників політики незгоди з однієї сторони та влади (що має на меті припинення конфлікту) з іншої сторони (Гомза, 2018). Водночас у навчальному посібнику І. Гомзи наводиться інше визначення репертуару політики незгоди: *«доступний для соціальних груп набір засобів вираження свого соціально-політичного незадоволення»*. Обидва наведені визначення підкреслюють інструментальний характер цього явища, а також вказують на накопичення досвіду та відтворення ефективних стратегій.

Щоб краще зрозуміти це поняття, можна розглянути репертуар політики незгоди через три фактори: 1) когнітивний – попередні знання активістів; 2) інструментальний – переконання активістів про доцільність та ефективність певних методів у конкретних ситуаціях; 3) фактор можливостей – рамки дозволеного встановлені владою (Гомза, 2018, с. 117). Коректне тлумачення та детальний аналіз цих факторів дозволяє дослідникам здійснювати порівняння репертуарів з достатньою чіткістю та точністю.

Згодом поняття «репертуар» почало вважатися науковцями надто широким, загальним, тому його почали використовувати на позначення узагальненої низки

тактик, використаних окремою групою протестувальників під час певної хвили виявлення незгоди. Вважається, що репертуари складаються з вистав незгоди – неологічного поняття, запропонованого Чарльзом Тіллі на позначення окремих тактик, застосовуваних для прояву незгоди (Тіллі, 2008). Можна навести чимало інструментів, які слугують виставою незгоди: марші, сидячі протести (так звані sit-ins), живі ланцюги, захоплення заручників тощо. Усі ці дії мають на меті продемонструвати незадоволення певної соціальної групи та досягти змін.

1.2. Ключові поняття у вивченні пропаганди

Оскільки ця робота оперуватиме визначенням пропаганди, необхідно окреслити основну термінологію та поняття, задіяні у вивченні цієї тематики. У британському суспільстві побутують вислови часів Першої світової війни, походження яких невідоме, проте авторство приписують газетному магнату лорду Норткліффу: *«Брехня – найменш ефективна форма пропаганди»*, та *«Пропаганда, яка виглядає як пропаганда, - це пропаганда третьосортна»* (Гайем, 2013). Очевидно, що пропаганда – це популярна тема спекуляцій у суспільстві, а також тема для обговорення, яка вже понад століття не втрачає своєї популярності. Проте і у науковій спільноті ця тематика була доволі детально досліджена, і висновки науковців не завжди співпадають з суспільним уявленням про цей феномен.

Однією з базових проблем дослідження пропаганди є визначення відмінностей між переконанням (*persuasion*) та пропагандою, адже перше поняття зазвичай не передбачає негативної конотації. Підручник Гарта Джовета та Вікторії О'Доннел (2015) пропонує наступне визначення переконання: *«Переконання є інтерактивним процесом, спрямованим на задоволення потреб як того, хто переконує, так і того, кого переконують»* (с. 1). Натомість пропагандою вони вважають таку форму комунікації, яка має на меті викликати реакцію, яка допоможе пропагандисту досягнути бажаної мети. Згідно з дослідниками, як пропаганда, так і переконання є категоріями комунікації, проте пропаганда використовує стратегії переконання з іншою метою, тож використовувати ці терміни як синоніми є некоректним (Джовет та О'Доннел, 2015).

У найнейтральнішому розумінні пропаганда означає поширення або просування певних ідей. Слово походить з латини та має значення «сіяти» або «поширювати». У 1622 році у Ватикані було засновано *Sacra Congregatio de Propaganda Fide*, тобто Священну конгрегацію з поширення віри Римо-католицької церкви. У даному випадку пропаганда Римо-католицької церкви мала на меті поширення віри у Новому Світі, а також протидію протестантизму, а отже, слово «пропаганда» втратило свою нейтральність, і набуло негативного забарвлення.

Чимало дослідників намагалися запропонувати своє визначення пропаганди, тож розгляньмо найважливіші з них. Французький соціолог та філософ Жак Елюль (1973, с. xv) розглядав пропаганду як техніку (зокрема, психологічні маніпуляції), яка в умовах технологічних суспільств демонструє подібні результати, незалежно від обраної ідеології. Розглядаючи пропаганду як соціологічний феномен, Елюль підкреслював, що більшість упереджених повідомлень у суспільстві є пропагандистськими, навіть якщо упередження були несвідомими. Водночас він акцентував увагу на всепроникності та масштабності впливу пропаганди.

Особливу увагу Елюль приділяв руйнівному ефекту пропаганди на відчуття історії та здатність до критичного мислення, з огляду на миттєвість дії пропаганди. Проте він також вважав, що у масовому суспільстві люди потребують пропаганди, адже вона забезпечує участь громадян у суспільному житті: виборах, національних святкуваннях чи вшануванні пам'яті (Елюль, 1973).

Іншим визначним дослідником пропаганди є Леонард В. Дуб. Згідно з його визначенням, пропаганда — це *«спроба вплинути на особистості та контролювати поведінку індивідів з метою досягнення цілей, що вважаються ненауковими або сумнівними у суспільстві в конкретний час»* (Дуб, 1948, с. 390). Пізніше у своїй кар'єрі, а саме у 1989 році, Дуб зазначив, що *«чітке визначення пропаганди є неможливим та небажаним»* (с. 375). Також Дуб протистояв сучасному розумінню пропаганди, наголошуючи на складності суспільних процесів та різноманітті часових та культурних контекстів.

Внесок у вивчення пропаганди, зроблений як Елюлем, так і Дубом, є визначним, проте деякі дослідники виступають з критикою їхніх визначень.

Наприклад, Джовет та О'Доннел (2015) назвали масштабність підходу Елюля та небажання Дуба давати визначення проблемними, адже, за словами дослідників, для вивчення пропаганди необхідно мати змогу коректно її ідентифікувати, а підходи Елюля та Дуба лише віддаляють від цієї мети.

Джовет та О'Доннел пропонують і власне визначення пропаганди у своєму підручнику *«Propaganda & Persuasion»* (2015). Вони пропонують розуміння пропаганди крізь дослідження процесу комунікації, а особливо – мети цього процесу. На думку авторів, пропаганда є свідомою (в оригіналі – *deliberate*) та систематичною спробою формувати уявлення, маніпулювати свідомістю та керувати поведінкою з метою отримання реакції, яка сприятиме досягненню бажаного результату пропагандистом (с. 7).

Водночас Спроул (1994) описує пропаганду наступним чином: *«Пропаганда – це діяльність великих організацій або груп, спрямована на завоювання прихильності громадськості до певних інтересів шляхом масового поширення привабливих висновків, сформульованих таким чином, щоб приховати як їхню переконливу мету, так і відсутність вагомих аргументів на їхню підтримку»* (с. 8), тобто автор визначає пропаганду як організоване масове переконання з прихованими намірами та слабким або відсутнім обґрунтуванням.

Досліджуючи пропагандистську діяльність під час адміністрацій Трумана та Ейзенхауера в період Холодної війни, Шон Дж. Перрі-Джайлз (2002) визначила пропаганду як *«стратегічно розроблені повідомлення, що поширюються серед широких мас населення певною інституцією з метою спонукання до дії, які приносять їй користь»* (с. xxvi).

Пропаганда може набувати різноманітних форм, проте вона майже завжди відображає певну ідеологію. Вона може мати агітаційний характер, націлений на мобілізацію аудиторії для досягнення конкретних цілей, що часто спричиняє значні суспільні зміни, або ж характер пропаганди може бути інтегративним, прагнучи зробити аудиторію пасивною та поступливою, без критичного ставлення (Шанто, 2021, с. 10). Залежно від рівня відкритості джерела та достовірності поданої інформації, пропаганду також розділяють на «білу», «сіру» та «чорну» (Джовет та

О'Доннел, 2015).

«Біла» пропаганда базується на інформації, що надходить від чітко ідентифікованого джерела, а її зміст зазвичай є точним та достовірним. Хоча передана інформація здебільшого відповідає дійсності, вона подається так, щоб переконати аудиторію, що відправник та його ідеї є позитивними, корисними, а його цінності та політичні позиції – кращими за конкурентів. Таким чином, основна мета «білої» пропаганди – завоювати довіру слухачів, адже вона може стати корисною у майбутньому. Прикладами «білої» пропаганди можна вважати сповнені патріотизму національні свята або ж міжнародні спортивні змагання, які часто стають приводом публікації журналістських матеріалів з рисами «білої» пропаганди (Джовет та О'Доннел, 2015).

Натомість «чорна» пропаганда передбачає приховування справжнього джерела або використання вигаданого авторитету, поширюючи при цьому неправдиву інформацію. «Чорна» пропаганда може спиратися на різноманітні методи маніпулятивного впливу, а її успіх значною мірою залежить від того, наскільки аудиторія готова прийняти достовірність джерела та зміст повідомлення. Для досягнення мети важливо ретельно обирати джерела і формулювати повідомлення з урахуванням соціального, культурного й політичного контексту цільової групи. Якщо ж відправник неправильно розуміє очікування та особливості аудиторії, створене повідомлення може виглядати недостовірним, що часто викликає підозру та призводить до провалу (Джовет та О'Доннел, 2015).

«Сіра» пропаганда займає проміжну позицію між «білою» та «чорною» пропагандою. Джерела інформації можуть бути як розкритими, так і прихованими, а їхня достовірність часто залишається під сумнівом. «Сіра» пропаганда також нерідко використовується з метою створення незручних ситуацій для противника. Надалі у цій роботі найбільший акцент робитиметься саме на сірій та чорній пропаганді на реальних прикладах з сучасної грузинської політики.

У своєму підручнику «*Propaganda & Persuasion*» (2015), Джовет та О'Доннел пропонують 10-кроковий план аналізу пропаганди: 1) визначення ідеології та мети; 2) визначення контексту; 3) визначення автора (відправника) пропаганди; 4)

дослідження структури пропагандистської організації; 5) визначення цільової аудиторії; 6) розуміння методів використання засобів масової інформації; 7) аналіз спеціальних прийомів для досягнення максимального ефекту; 8) аналіз реакції аудиторії; 9) виявлення та аналіз контрпропаганди; 10) проведення оцінки впливу. У дослідників часто виникає бажання зосередитися лише на короткострокових аспектах пропагандистських кампаній, проте для глибшого розуміння самого явища пропаганди важливо враховувати її довгострокові наслідки (Джовет та О'Доннел, 2015).

1.3. Кейс-стаді та дискурс аналіз як методологія дослідження у політології та міжнародних відносинах

У подальших розділах цього дослідження використовуватиметься методологія кейс-стаді, у зв'язку з чим варто розглянути традицію її застосування у соціальних науках. Першочергово кейс-стаді почали використовувати дослідники медичних наук, які зверталися до нього починаючи з XIX ст. Попри це, наразі популярність даної методології більш помітна у соціальних науках. Згідно з Яноу та ін. (2008), у сучасній політології консенсус щодо визначення кейс-стаді відсутній, а також не визначені чітко випадки, коли його застосування найбільш доречне. Дослідники пов'язують це зі наданням різного значення кейс-стаді серед різних галузей соціальних наук. Продовжуючи свою думку, автори пишуть, що *«хоча підручники описують «кейс-стаді» як найпоширеніший метод аналізу в політичній науці, ці слова використовуються для позначення цілої низки значень і вживань, які варіюються від конкретних методів до дослідницького підходу»* (с. 2).

Так, можемо констатувати, що існує необхідність знайти спільний знаменник у безлічі трактувань кейс-стаді. З наявних визначень та дискусій щодо кейс-стаді, з'являється висновок, що ця методологія передбачає проведення детального дослідження одного чи декількох об'єктів з метою встановлення причинно-наслідкових зв'язків та/або перевірки гіпотез. Кейс-стаді часто використовується у якісницькій традиції через гнучкість та варіативність цього методу. Крім того, цей

метод дозволяє дослідникам працювати з темами, які вимагають особливого підходу (наприклад, чутливі питання), оскільки у ньому враховується людський фактор при зборі та трактуванні даних (Флівб'єрг, 2001).

Важливо розглянути логічне питання – як саме кейс-стаді дозволяє дослідникам екстраполювати причинно-наслідкові зв'язки. Згідно з Шерон Красноу (2012), відповідь полягає у поняття «відстежування процесів» (*process tracing*). Цей термін було введено Джорджем та МакКеоном (1985) як засіб «відстеження процесу прийняття рішень, за допомогою якого різні початкові умови перетворюються на результати» (с. 35). На їхню думку, це мало суттєво допомогти у вивченні процесу індивідуального прийняття рішень. Наразі цей термін не лише при вивченні процесу прийняття рішень, а й щодо ширшого спектру явищ у соціальних науках, коли виникає необхідність дослідити причинно-наслідкові зв'язки.

У цій роботі використовуватиметься вищезазначена термінологія, оскільки кейс-стаді є доцільним способом виокремлення причинно-наслідкових зв'язків між певною політикою (у нашому випадку, поширенням проросійської пропаганди та впровадження відповідної політики) та реакцією населення (наприклад, проявами незгоди).

Другий розділ дослідження пропонуватиме загальний нарис історії поширення проросійської пропаганди на території Грузії у часи незалежності (з 1991 року донині). Пізніше у розділі буде розглянуто окремі кейси ініціатив та законопроектів грузинської влади, які можна пов'язати з російською пропагандою. Задля більш глибокого розуміння проблеми також буде використано дискурс-аналіз, адже це дозволить виокремити та відслідкувати конкретні наративи російської пропаганди, зокрема у публічних виступах та заявах представників грузинського уряду.

У третьому розділі дослідження подано стислий опис антиурядових протестів у Грузії, каталізатором яких ставала проросійська політика місцевої влади або поширення проросійської пропаганди представниками політикуму або ЗМІ. Тут знову буде використано кейс-стаді для розгляду причинно-наслідкових

зв'язків між певними політичними ініціативами та обуренням населення, а також з метою описати конкретні способи висловлення незгоди з боку окремих соціальних груп. Також у третьому розділі буде застосовано дискурс-аналіз, щоб підкреслити як саме риторика протестувальників відображала їхнє незадоволення певними рішеннями влади.

РОЗДІЛ 2. ЗАГАЛЬНИЙ НАРИС ІСТОРІЇ ПОШИРЕННЯ РОСІЙСЬКОЇ ПРОПАГАНДИ НА ТЕРИТОРІЇ ГРУЗІЇ

2.1. Історія поширення та основні наративи російської пропаганди у незалежній Грузії (1991-2026)

Після здобуття незалежності Грузія, так само як більшість інших держав колишнього СРСР, залишалася під сильним впливом російського інформаційного простору: було важко уникнути російських телеканалів, друкованих видань та культурної продукції. На початку 1990-х російська пропаганда ще не набула яскраво політичного забарвлення, проте вже тоді популярним був наратив «братніх народів» та «спільної історії», які зазвичай використовувалися для легітимізації підтримки тісних відносин з РФ. Паралельно, руйнівного впливу завдавав наратив про «*нестабільність грузинської державності*», що був пов'язаний з сепаратистськими настроями у Абхазії та Південній Осетії (Джордж, 2009).

У порівнянні з доволі хаотичним російським впливом початку 1990-х, наприкінці десятиліття, з приходом нового президента Едуарда Шеварнадзе, російська пропаганда почала набувати більш знайомого нам вигляду – вона стала більш продуманою та систематичною. Саме за каденції Шеварнадзе у Грузії вперше з'явився наратив про необхідність тримати баланс між Заходом та Росією, який на практиці означає користування економічними благами обох сторін, проте уникнення прямої політичної підтримки жодної з них з метою створення ілюзії нейтралітету (Джордж, 2009). Надалі у цій роботі ще не раз буде згадано цю ідею, тому що з приходом до влади партії «Грузинська мрія», даний наратив навмисно повернули у суспільний дискурс, адже уникнення прямої конфронтації з Росією стало для Грузії одним з основних завдань зовнішньої політики.

Наприкінці 1990-х та на початку 2000-х Росія почала активно поширювати наративи про неспроможність грузинської влади та її залежність від зовнішніх акторів. Для російських медіа було важливо висвітлювати такі події грузинської

внутрішньої політики, які можуть збільшити недовіру до влади (наприклад, корупційні скандали або міжпартійні чвари). Ставлення Росії до Грузії значно змінилося з приходом до влади Владіміра Путіна у 2000 р. Невдовзі після зміни влади РФ почала роздавати всім охочим на території Абхазії та Південної Осетії російські паспорти (Інтент, 2024). Такі дії РФ загострили відносини з Грузією ще більше, що означало збільшення потреби у дискредитації грузинської влади та ще більшому розголосі про їхні внутрішні конфлікти.

Кульмінацією внутрішніх конфліктів у грузинській владі у 2003 р. стала Революція Троянд, події якої буде детальніше розглянуто у Розділі 3. Тоді до влади прийшов опозиціонер Міхеїл Саакашвілі та його партія «Єдиний національний рух» (тут і далі - ЄНР). Нова влада проголосила відверто проєвропейський курс та висловила бажання трансатлантичної інтеграції, що заперечувало попередню політику «балансування». Тоді російську пропаганду спрямували на поширення ідеї *«зовнішнього управління»* Грузією, що мало б означати неправдивість бажання зближення з Заходом та натяки на нелегітимність влади, яка ніби-то *«служила західним інституціям, а не народу Грузії»* (Історична правда, 2013).

У період правління Саакашвілі інформаційна складова стає невід'ємною частиною ширшого політичного протистояння між Грузією та Росією. Для РФ було важливо донести до грузинського населення власний наратив про *«шкоду вступу до НАТО»*, що робилося як погрозами про погіршення відносин з Росією, так і *«застереженнями»* про *«некерованість нової влади»* та наслідки їхніх реформ (Інтент, 2024).

Однією з найважливіших пропагандистських кампаній Росії в Грузії стала спроба покласти відповідальність за розпалювання ворожнечі та початку війни 2008 р. на партію ЄНР та президента Саакашвілі особисто. Офіційні російські ЗМІ такі як ОРТ, НТВ, РТР та інші зіграли велику роль у зображенні Грузії як агресора у свідомості росіян та інших глядачів, використовуючи найбільш агресивну лексику та порівнюючи Грузію з нацистською Німеччиною, а Південну Осетію – з СРСР (тобто жертвою в розумінні російської пропаганди). Порівняння з Другою

світовою війною продовжилися також коли російські ЗМІ називали південно осетинське місто Цхінвалі «*другим Сталінградом*». Крім того, з першого дня війни російські медіа називали дії Грузії у Південній Осетії «*невдалим грузинським блицкригом*», що також мало апелювати до історичної пам'яті населення та формувати образ Грузії як агресора, що почав непотрібну і несправедливу війну (Історична правда, 2013).

Згідно з дослідженням Богдана Івченка для Історичної правди (2013) тільки за перший тиждень з початку війни на телеканалах ОРТ та РТР представники Державної Думи РФ багаторазово називали Міхеїла Саакашвілі «фашистом» та порівнювали з Адольфом Гітлером, звинувачуючи грузинського президента у проведенні геноциду осетинського народу та наказах «*живцем спалювати в сараях мирних громадян*». Російські медіа намагалися зобразити жорстокими окупантами не тільки політичну верхівку, а й солдатів грузинської армії, які, згідно з російською пропагандою, «*давили людей танками та «розстрілювали людей, що ховалися у підвалах*». Ці ж слова у своєму публічному виступі повторив прем'єр-міністр Владімір Путін 11 серпня (The Guardian, 2008).

Крім апеляцій до історичної пам'яті, російська пропаганда того періоду продовжувала активно працювати над зображенням грузинських посадовців як маріонеток Заходу, натякаючи, що саме їм було вигідно розпочати російсько-грузинську війну. Вже традиційно президента Саакашвілі звинувачували у «занадто близькій дружбі з США», яка впливає на те, як він проводить свою зовнішню політику (Шанідзе, 2021). Проте цього разу російські медіа пішли далі: в ефірі телеканалу РТР 12 серпня російський психіатр Ф. Сафуанов заявив, що у Саакашвілі «*наявні психічні відхилення, і в цілому поведінка грузинського президента, з точки зору психіатрії, нагадує поведінку Гітлера*» (Історична правда, 2013).

Варто зауважити, що російська риторика повторювалася і всередині Грузії, зокрема опозиційними партіями, що хотіли погіршити репутацію Саакашвілі та ЄНР. Серед таких осіб були популярні тези, що повністю покладали

відповідальність за початок війни на верхівку правління Грузії, тим самим підігруючи наративам російської пропаганди (Кобахідзе, 2021).

З огляду на висновки досліджень вищезазначених науковців Шанідзе (2021) та Кобахідзе (2021), після російсько-грузинської війни 2008 р. російська пропаганда була спрямована у першу чергу на легітимізацію результатів подій, проте не менш важливо – на вкорінення у суспільній свідомості власної інтерпретації цієї війни, включно з наративами про *«агресію з боку Грузії»* та *«бажання Росії захистити «братні» народи»*, а також просування ідеї визнання незалежності Абхазії та Південної Осетії. Пропагандистські зусилля активно зосереджувалися не тільки на міжнародній аудиторії, а й на внутрішньому інформаційному просторі Грузії, адже Росії було вигідно виправдати свої дії в очах населення країни, а також збільшити недовіру до євроатлантичного курсу та політиків, які його просувають.

У 2012 р. на парламентських виборах більшість здобула популістська партія «Грузинська мрія», що значним чином змінило методи функціонування російської пропаганди у Грузії. Представники «Грузинської мрії», яка і досі перебуває при владі, відомі гучними заявами, повторенням російських наративів, а також поверненням до політики «балансування» між Росією та Заходом. Як наслідок, у порівнянні з попередньою владою – ЄНР – «Грузинську мрію» часто називають проросійською партією у медіа та академічних роботах. Попри спроби маневрувати між Росією та Заходом, а також поодинокі агресивні заяви у бік Росії для покращення іміджу, заснована проросійським олігархом Бідзіною Іванішвілі «Грузинська мрія» часто повторює російські наративи, що робить роботу російських пропагандистів з грузинським суспільством значно простішою, адже тепер не обов'язково нав'язувати певні наративи ззовні, коли всередині держави є активні комунікатори, авторитет яких значно перевищує російські державні медіа. З огляду на це, 2012 рік можна вважати поворотною точкою у поширенні російської пропаганди на теренах Грузії: найефективніші методи тепер включали поширення проросійських наративів грузинськими політиками та підпорядкованим владі

медіа-ресурсами.

Як приклад можна розглянути наведений вище кейс російсько-грузинської війни 2008 р. та висловлювання представників «Грузинської мрії» на цю тему. Довгий час російська пропаганда була спрямована на виправдання власних дій, як в очах власного населення, так і грузинського, перш ніж її запозичили проросійські політики Грузії, не в останню чергу як інструмент приниження суперника у передвиборчій боротьбі. Чимало експертів сходяться на думці, що поширення «Грузинською мрією» типової російської риторики є свідомою стратегією, спрямованою на відновлення позитивного іміджу Кремля серед грузинського населення (Шанідзе, 2021). Зокрема засновник «Грузинської мрії» Бідзіна Іванішвілі неодноразово просував ідеї невинуватості Росії, стверджуючи, що він *«не може повірити, що стратегія Росії полягає в тому, щоб окупувати і вдертися в сусідні країни»*. На його погляд, конфліктні ситуації з Росією виникають через численні непорозуміння з обох сторін – фактично, це є виправданням дій РФ (PalitraTV, 2012, цитовано в Шанідзе, 2021). Крім того, у своїх виступах Іванішвілі багаторазово називав війну 2008 р. *«головним злочином уряду Саакашвілі»* та звинувачував колишнього президента у допомозі в окупації північних регіонів Грузії (Кобахідзе, 2021).

Наступним приводом розгорнути масштабну пропагандистську кампанію стало вторгнення Росії в Україну на початку 2014 р. Тоді грузинський уряд вагався щодо висловлювання підтримки будь-якої зі сторін, хоча можна зробити висновок, що спроба обрати нейтральну позицію скоріше підігрувала наративам РФ, уникаючи конфронтації. Зокрема, «Грузинська мрія» вагалася щодо підтримки міжнародних санкцій проти Росії, обґрунтовуючи це своєю ідеєю відокремлення економічних питань від політичних (Шанідзе, 2021). Результати дискурс-аналізу свідчать, що представники «Грузинської мрії» у своїх заявах часто просували ідею невинуватості Росії, акцентуючи увагу на *«незацікавленості РФ у окупації чужих територій»*. Крім того, окремі грузинські політики, серед яких був прем'єр-міністр Іраклій Гарібашвілі, наголошували на некоректності порівняння ситуації в Криму

або на сході України з Абхазією та Південною Осетією, що мало на меті створення дистанції між проблемами сусідніх країн та власними негараздами. Як зазначають Какачія та ін. (2018) «Грузинська мрія» відмовилася від стратегії інтернаціоналізації, та натомість надала перевагу локалізації. Метою було проведення *«чіткого розмежування між проблемами Грузії, насамперед територіальною цілісністю та відносинами з Росією, та її європейським порядком денним»* (с. 816).

За допомогою дискурс-аналізу заяв парламентарів від партії «Грузинська мрія», можна помітити, що їхні висловлювання характеризуються ухиленням від конфронтаційного тону чи використання агресивної лексики стосовно Росії. Ба більше, вони не позиціонують РФ як ворога чи опонента. Натомість пріоритет надається примирливим висловлюванням та загальним формулюванням, імовірно з метою збереження простору для інтерпретації. Одним із частин посилів є рекомендації представників партії *«не перебільшувати російську загрозу»*. У таких заявах часто трапляються слова на кшталт «тривожність», «радикалізм», «екстремізм» тощо. Шанідзе (2021) звертає увагу на важливу деталь: подібна лексика повторює російських політичних ток-шоу, які протягом багатьох років називали ЄНР «екстремістами» у рамках пропагандистської кампанії, пов'язаної з війною 2008 р. Загалом, у період 2014-2019 рр. багато уваги приділялося таким класичним російським наративам як *«Захід провокує конфлікти»*, *«гарантії безпеки НАТО – не надійні»*, *«європейська інтеграція загрожує традиційним цінностям»* тощо.

У бік проєвропейської партії ЄНР «Грузинська мрія» завжди використовувала значно агресивнішу лексику, що можна пов'язати з намаганням ухилитися від звинувачень у зв'язках з РФ, перекладаючи подібні обвинувачення на своїх опонентів. Цікаво, що у своїх наративах «Грузинська мрія» ковзає від загравання з Росією, до відкритої її демонізації, якщо це означає можливість виставити ЄНР у поганому світлі. Фактично, у політичному протистоянні між ЄНР та «Грузинською мрією» обидві сторони обвинувачували одна одну у співпраці з

Кремлем. Доволі резонансним прикладом таких нападів стала медіа-кампанія «Грузинської мрії» проти Грігола Вашадзе, кандидата від ЄНР на президентських виборах 2018 р. Тоді провладні медіа активно використовували вирази «*проект Путіна*» або «*проект Кремля*», описуючи Вашадзе та його передвиборчу діяльність (Кобахідзе, 2021). Крім того, представники влади вдавалися до ще жорсткішої риторики, називаючи членів ЄНР такими специфічними назвами, як «*об'єднання осіб без громадянства*», «*партія війни*», «*безбожники*» тощо (Самхарадзе, 2023).

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну спричинило нову хвилю поширення антиєвропейської та антиукраїнської пропаганди. Окремо варто зупинитися на конспірологічній теорії «партії війни» (англ. - *Global War Party*), яка почалася як спроба поширення дезінформації, та пізніше переросла в комплексну довгострокову пропагандистську кампанію, що диктує політику уряду. Попри часті згадки з боку грузинського уряду, «Грузинська мрія» ніколи не визначала членів *Global War Party*. Проте серед найбільш згадуваних тез членів «Грузинської мрії» складається такий збірний образ з реальних або уявних політичних опонентів: це секретна міжнародна організація, що складається з багатьох акторів, серед яких Європейська комісія, Європейський парламент, Європейська рада, Конгрес США, Державний департамент США, американський військово-промисловий комплекс, Джордж Сорос, неоконсерватори, західні ЗМІ, сектор NGO, швейцарські банки, посольство Данії в Грузії (за підтримку протестів у 2024) та грузинська опозиція – зокрема, ЄНР. Водночас прем'єр Кобахідзе заявив, що цей термін не стосується Європейського Союзу чи Сполучених Штатів і що «*ЄС є однією з головних жертв*» цієї «організації», оскільки метою її діяльності ніби як є вплив на ключових міжнародних акторів, зокрема ЄС та США. «Грузинська мрія» також звинувачує її в продовженні російсько-української війни та поширенні війни на інші країни, замах на деяких світових лідерів (зокрема Р. Фіцо та Д. Трампа), організації революцій по всьому світу та змові з метою усунення «Грузинської мрії» від влади.

Попри використання цієї теорії багатьма представниками верхівки

«Грузинської мрії», серед яких прем'єр-міністр Іраклі Кобахідзе, мер Тбілісі Каха Каладзе, депутатка Маріам Лашхі та інші, найбільш значний внесок у розбудову цієї конспірології зробив засновник партії Бідзіна Іванішвілі, адже саме він поклав початок використанню Global War Party грузинськими політиками.

Ще з 2023 р. Іванішвілі та прем'єр-міністр Кобахідзе почали активно вплітати Global War Party та інші антиукраїнські та антизахідні наративи у свої промови, проте найбільш видатним є випадок від 16 липня 2024, коли на зборах «Грузинської мрії» у ході передвиборчої кампанії Іванішвілі виголосив публічну промову (OC Media, 2024), у якій найбільш чітко виклав свої претензії до Global War Party. Необхідність перемоги на виборах, а точніше здобуття конституційної більшості, Іванішвілі обґрунтував потребою раз і назавжди покінчити з ненависною «партією війни» та її агентами, які нібито винні у радикалізації, поляризації та поширенні «ліберального фашизму» у Грузії. Справжньою метою боротьби з таким злом, згідно з Іванішвілі, є продовження Грузією мирного розвитку, економічного росту та досягнення європейського рівня життя, що є основною передумовою для євроінтеграції та стабільного розвитку країни, за умови *«притягнення ЄНР до відповідальності перед обличчям грузинського народу та закону»* (OC Media, 2024). Тут варто звернути увагу на два важливі моменти: просування антиліберальної теорії з метою вступу до ЄС, що звучить контрінтуїтивно, а також звинувачення ЄНР у всіх бідах Грузії навіть через 12 років домінування над ними на кожних виборах.

Навесні 2024 року прем'єр-міністр Іраклі Кобахідзе зобразив свій уряд як такий, що веде боротьбу проти Global War Party, заявивши, що *«немає альтернативи боротьбі проти Global War Party, це дуже болюча, важка боротьба»*. Він додав, що капітуляція призведе до *«українізації Грузії»* (Rustavi2, 2024). Півроку потому, восени 2024 року, на тлі посилення міжнародного тиску, Кобахідзе висловив бажання поліпшити відносини з Global War Party, сподіваючись *«відновити відносини»* з цією організацією через зміну обставин (Добордігінідзе, 2024). Грузинський прем'єр не уточнював про які саме обставини

йдеться, проте можна припустити, що йдеться про переобрання Дональда Трампа на пост президента США, адже його персону доволі позитивно зображується в наративах грузинських політиків, зокрема як мученика, що пережив замах на його життя, а також антитезу до Дж. Байдена, який, згідно з грузинськими пропагандистами, затягував російсько-українську війну заради матеріальної наживи.

Цікаво, що при такій турботі про світових лідерів на кшталт Трампа, свою власну президентку, Саломе Зурабішвілі, «Грузинська мрія» вважала такою, що допомагає Global War Party, та навіть є їхньою жертвою, яка потрапила під негативний вплив.

У тій самій промові від 16 липня 2024, Іванішвілі звинуватив Global War Party у намаганнях відкрити другий фронт, натякаючи на Україну, а також у створенні ілюзії руйнування відносин між Грузією та США чи ЄС.

Загроза «другого фронту» є доволі поширеною у заявах грузинських політиків, і така риторика виявилася доволі витривалою, вона існує з перших тижнів війни. Еліти «Грузинської мрії» використовують загрозу «другого фронту» як інструмент послаблення тиску Заходу, який закликає Тбілісі зайняти більш рішучу антиросійську позицію. Водночас це слугує виправданням для критики іноземної підтримки внутрішніх опозиційних рухів та заяв України на користь протестів проти «Грузинської мрії». Київ, який став критикувати підхід «Грузинської мрії» до Росії, регулярно стає мішенню та фігурує у заявах цих політиків як центр змовників. Примітними були звинувачення грузинської служби безпеки, керованої «Грузинською мрією», у тому, що українська влада планує «кольорову революцію» з використанням українського батальйону грузинських бойовиків (Кастільо, 2024). Цей страх перед другим фронтом протиставляється нібито здатності «Грузинської мрії» підтримувати мир і стабільність у Грузії.

Термін «*українізація Грузії*» зазвичай використовується партійною верхівкою на позначення розгортання у Грузії так званого «*українського сценарію*», що включає в себе як початок війни з Росією (тобто вищезгадане відкриття другого

фронту), так і революційні зміни проти чинної консервативної влади. З огляду на активізацію протестів з квітня 2024 року, представники партії часто посилялися до українського Євромайдану як найгіршого сценарію для Грузії. Наприклад, у червні 2024 року прем'єр-міністр Іраклій Кобахідзе казав, що *«саме Майдан довів Україну до такого важкого стану»*, після чого він натякнув, що *«конкретні політичні сили»* в країні хочуть допустити *«український сценарій»* в Грузії (УНІАН, 2024). Він звинувачує такі сили у пропаганді на користь України та спробах дестабілізувати Грузію, посилюючи політичний та економічний тиск з метою віддалити країну від бажаного вступу в ЄС.

«Українізація Грузії» зазнала найбільшого резонансу під час передвиборчої кампанії 2024, адже «Грузинська мрія» обрала цей наратив основною лінією своєї кампанії. Тоді вони випустили банери та рекламні оголошення, на яких були зображені українські будівлі та церкви, розбомблені Росією, зафарбовані в сірий колір, а аналогічні об'єкти в Грузії – у повному кольорі, зі слоганом: *«Скажи «ні» війні – вибери мир»* (приклади таких плакатів можна переглянути за посиланням <https://suspilne.media/845315-gruzinska-mria-vzala-dla-svoei-peredviborcoi-reklami-foto-z-rujnuvannami-ukraini-mzs-vidreaguvalo/>). Використання зруйнованих і розірваних війною українських об'єктів у пропагандистських цілях було широко розкритиковано як на місцевому, так і на міжнародному рівні (EDMO, 2024).

У ході дискусії про сумнозвісний закон про іноагентів (також відомий як «російський закон»), прем'єр-міністр Кобахідзе також виправдовував необхідність його запровадження гострою потребою захищатися від «українізації» (Кастільо, 2024). У відповідь Міністерство закордонних справ України заявило, що справжньою загрозою для Грузії є русифікація, а не «містична українізація», попередивши, що зневажливе використання слова «Україна» шкодить українсько-грузинським відносинам (Телішевська, 2024).

Кобахідзе не є єдиним серед грузинської владної верхівки, хто боїться так званої «українізації». Наприкінці 2024 року на засіданні міськради Тбілісі мер міста Каха Каладзе заявив, що план українізації Грузії є неприйнятним, і вони не

допустять «Національного Майдану». Каладзе вважає, що опозиція готувалася не до виборів, які відбулися в листопаді того року, а до державного перевороту, масових заворушень та публічних протистоянь за «українським сценарієм» (Novyny Live, 2024).

Офіційно західні політики мало коментували питання грузинської конспірології, окрім стандартних фраз про глибоке занепокоєння. Однак міністр закордонних справ Литви Габріелюс Ландсбергіс доволі влучно висловився на тему грузинської конспірології та кінцевого її бенефіціара: *«Це не жарт, бо це серйозна річ і це наратив Кремля»*. Також він заявив, що *«єдина сторона, яка прагне війни, знаходиться в Москві»* (Sakartvelo Sambebi, 2024). Крім того, колишній верховний представник ЄС Жозеп Боррель багаторазово заявляв, що серед європейських політиків ніхто серйозно не сприймає припущення про, нібито, «погрози» з боку України втягнути Грузію у війну проти Росії та відкрити «другий фронт», оскільки єдиним бенефіціаром таких спекуляцій є сама Росія (Укрінформ, 2024).

2.2. Політичні ініціативи, впроваджені під впливом Росії

Чинній грузинській владі – партії «Грузинська мрія» – завжди було притаманне бажання балансувати між Росією та Заходом у своїй зовнішній політиці, проте все ж таки кроки у бік РФ зазвичай переважають, що можна пов'язати з неприйняттям зовнішньої політики попередньої влади – ЄНР. На думку представників «Грузинської мрії», за часів правління ЄНР (2003-2012 рр.) у відносинах з північним сусідом утворилася «зайва ворожнеча», не в останню чергу через війну 8го серпня (Кобахідзе, 2021). Чимало дослідників намагалися з'ясувати чому «Грузинська мрія» часто обирає бік РФ, і відповідей на це питання також безліч, проте якщо підсумувати, то найпростішою відповіддю буде російська «м'яка сила». Для Грузії у всі періоди незалежності найважливішою складовою цього поняття були економіка та культура. Росія, як культурний колонізатор, здійснює чималі зусилля, щоб просунути свої наративи.

До прикладу можна взяти бажання відокремити економічні питання від

політичних, що дозволяє Росії уникати відповідальності за війну 2008 р., водночас отримуючи економічні переваги від торгівлі з Грузією. Зокрема, у перші роки «Грузинської мрії» при владі коаліційний уряд взяв курс на розмежування економічних та соціальних питань із політичними та безпековими, аргументуючи це необхідністю прагматичного ставлення до економічної кризи. З економічної точки зору план дійсно мав сенс, адже дозволяв налагоджувати економічну співпрацю з Росією, яка роками була ключовим торговельним партнером Грузії, попри очевидні політичні конфлікти. Навіть нині, у 2026 році, Росія зберігає свою роль в економіці Грузії, попри санкції та ізоляцію від міжнародної спільноти. Погіршення умов торгівлі із Росією після війни 2008 року болісно вдарило по грузинській економіці, змушуючи уряд йти на компроміси з метою уникнення ще більшого економічного спаду (Джонс, 2015).

Російський уряд також визнав необхідність деполітизації економічних відносин з Грузією у грудні 2012 р., що поклало початок переговорам, під час яких сторони домовилися уникати суперечок на політичну тематику. Водночас ключове політичне питання у цих двосторонніх відносинах – підтримка Росією сепаратистів у Абхазії та Південній Осетії – були виведені за рамки двостороннього діалогу та передані до Женевського процесу в ООН, де вони перебувають і досі (МакФарлейн, 2015).

Наслідки такої політики виявилися суперечливими. З одного боку, у період 2012-2016 рр. Росія поступово відновила імпорт основних товарів експорту Грузії, таких як мінеральна вода та сільськогосподарська продукція, зокрема вино. Доходи від торгівлі цими продуктами досі залишаються ключовими для існування цілих сіл та регіонів, що зробило ініціативу деполітизації торгівлі з Росією доволі популярною серед народу (Радіо Свобода, 2024). З іншого боку, як це часто буває, Росія не дотрималася обіцянки та продовжила здійснювати політичний тиск на Грузію, наполягаючи на необхідності визнання країною так званих «нових реалій», під якими малася на увазі втрата Абхазії та Південної Осетії (МакФарлейн, 2015).

З часом народна підтримка політики «нормалізації» відносин з Росією почала

падати. Після закріплення «Грузинської мрії» при владі проросійські медіа та наративи стали все частіше з'являтися в суспільстві, що призвело до звинувачень уряду у недостатній боротьбі з російською пропагандою та недостатніх обмеженнях на роботу російських медіа-ресурсів, що поширювали антизахідну риторику, яка конфліктувала з ніби-як євроатлантичним курсом Грузії. Грузинське населення також насторожувала все менш наполеглива риторика чинної влади про вступ до НАТО та акцентування уваги на бажанні «не провокувати Росію». Це викликало критику, що уряд послаблює свою проєвропейську позицію (Джонс, 2015).

У 2019 році сталася подія, яку можна вважати кульмінацією непопулярної та проросійської політики уряду в обличчі партії «Грузинська мрія», та яка спровокувала багатотисячні акції протесту в найбільших містах країни. Йдеться про візит Сергея Гаврілова – російського політика, члена КПРФ та депутата Госдуми. Влітку 2019 р. його було запрошено у Тбілісі на засідання Міжпарламентської асамблеї православ'я, що проходила того разу у будівлі грузинського парламенту. На правах президента асамблеї він зайняв крісло спікера та провів засідання російською мовою – мовою, яка сприймається багатьма у Грузії як мова окупанта. Дії Гаврілова обурили опозицію не тільки тому, що він проявив неповагу до Грузії та її парламенту, а й тому, що політик відомий своїми висловлюваннями на підтримку незалежності невизнаних республік Абхазії та Південної Осетії, підкріплюючи свої слова візитами на ці території. Крім того, у 2008 році Гаврілов голосував у Госдумі за визнання Росією цих утворень як незалежних держав.

Варто також згадати, що візит Гаврілова відновив гострі дискусії у суспільстві щодо того, що, подібно до ЄНР, «Грузинська мрія» витрачала чималі ресурси на підтримку та розвиток Грузинської православної церкви, яку деякі називають одним з оплотів російської «м'якої сили» в Грузії (Шанідзе, 2021).

За своєю традицією, ЄНР та «Грузинська мрія» вживали однакові висловлювання на бік опонента та звинувачували одне одного у ситуації, що

розгорнулася навколо Гаврілова. Зокрема, стався цікавий інцидент, а саме перетворення прізвища російського політика на образу до політичних своїх опонентів. Називаючи один одного «Гавріловими», грузинські політики натякали на належність противника до ряду зрадників та симпатиків Росії. Наприклад, у 2021 році очільник ЄНР Ніка Мелія назвав всіх членів партії «Грузинська мрія» «Гавріловими», аби показати зневагу до їхніх проросійських ініціатив (InterPressNews, 2021). Або ж можна згадати інший випадок, коли парламентарі від «Грузинської мрії» в один голос казали, що «Гаврілови» з ЄНР є *«найбільшими російськими агентами»* у Грузії (The Georgian Public Broadcaster, 2021).

Цікаво, що подібний скандал з Гавріловим траплявся й раніше. У 2013 році політик також приїжджав у Тбілісі, того разу на футбольний матч між московським «Динамо» та тбіліським «Динамо». Тогочасний президент Міхеїл Саакашвілі у спеціальному телезверненні висловив занепокоєння його візитом та сказав, що приїзд Гаврілова *«порушив безпеку та національну гідність Грузії»*. За словами президента, він вітає відвідування Грузії російськими туристами чи спортсменами, *«проте перебування на території Грузії її ворогів є неприпустимим»* (Civil Georgia, 2013). Після завершення матчу грузинські вболівальники влаштували акцію протесту проти перебування у країні російського депутата.

У 2021 році у Тбілісі приїхав російсько-американський журналіст Владімір Познер і події «Ночі Гаврілова» повторилися. Познер є сумнозвісною постаттю в Грузії через його висловлювання на тему територіальної цілісності Грузії, а саме про те, що Грузія *«втратила Абхазію назавжди»* і не має навіть намагатися повернути регіон під свій контроль (BBC, 2021). Після приїзду скандального журналіста сталося наступне: як влада, так і опозиція звинуватили одне одного у запрошенні Познера в Грузію, а потім заперечили звинувачення противника. Тим самим, обидві сторони визнали, що запрошувати особистість з ворожими висловлюваннями на рахунок – неправильно та має нести репутаційні втрати для винуватців. Проте ніхто не був готовий брати на себе відповідальність за запрошення пропагандиста, хоча скоріш за все ніхто і не міг. На відміну від

Гаврілова, який прибув на офіційний захід – Міжпарламентську асамблею православ'я, Познер приїхав до Грузії у особистих цілях – відсвяткувати свій 87й день народження (також повідомляється, що з ним було близько 50 близьких гостей). Отже, звинувачення опонентів серед грузинських політиків з приводу запрошення Познера до Грузії були не тільки зайвими, а ще й безпідставними.

Особистість Познера теж грає не останню роль у міжпартійних чварах грузинського політикуму. У 2010-х роках російські пропагандисти активно поширювали наратив провини президента Саакашвілі та його партії ЄНР у розпалюванні війни 2008 р., і Познер був одним з них. А от на території Грузії цей наратив поширювався представниками «Грузинської мрії», одночасно намагаючись підіграти Росії та запламувати репутацію політичного опонента (RadioFreeEurope/RadioLiberty, 2021).

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну мало чималий вплив на внутрішню політику Грузії, як і більшості країн Європи. Останні 4 роки грузинський народ демонструє значну підтримку Україні, попри іноді ворожі настрої грузинської влади. На відміну від народу, політики обрали надавати перевагу економічній складовій проблеми, що нерідко призводить до доволі цинічних висловлювань та дій. І все ж таки, для чистоти аргументу, варто зазначити, що грузинський уряд, що складається переважно з членів «Грузинської мрії», надавав гуманітарну допомогу та захист для біженців на початку повномасштабного вторгнення (People in Need, 2023). Водночас Грузія не підтримала запровадження економічних санкцій проти РФ, посиляючись на значні негативні наслідки від призупинення торгівлі з Росією (економіка Грузії і дійсно значним чином залежна від Росії) (Civil Georgia, 2023).

Посилення міжнародного тиску на Росію, а також запровадження санкцій, у поєднанні з небажанням Грузії припиняти контакти з РФ, насправді мали позитивні наслідки для Грузії – експорт до Росії зріс на 7% у 2022 р. Водночас зріс також й імпорт з Росії, якій необхідно було шукати нові ринки збуту. Зріст імпорту на 79% у 2022 р. мав змішані наслідки для Грузії: з одного боку, країна отримувала

російські товари зі знижками, адже попит на них у багатьох країнах світу значно впав через санкції, а з іншого боку – Грузія стала лише більш економічно залежною від торгівлі з РФ (Civil Georgia, 2023). У спробах поглибити співпрацю, а також поширити свій вплив на Грузію, у травні 2023 р. Росія зняла візові обмеження для громадян Грузії. Згодом також було збільшено кількість авіарейсів між містами Росії та Грузії, що мало сприяти розвитку туризму (Корідзе, 2023).

Однією з ключових подій грузинської політики останніх років стало прийняття Закону «Про прозорість іноземного впливу» (2024), також відомого як «закон про іноагентів», або ж просто «російського закону», як його назвали протестувальники та опозиція. Останню назву закон отримав через своє походження: він є повністю змодельованим за російським законом про іноземний вплив, запропонованим ще у 2012 р. Суть закону полягає у маркуванні медіаресурсів та громадських організацій як «іноземних агентів», якщо вони отримують понад 20% фінансування з-за кордону (Reuters, 2024). Уперше «Грузинська мрія» спробувала винести цей закон на розгляд у березні 2023 р., що спричинило обурення серед населення та гостру критику з боку західних партнерів. У відповідь на поширення невдоволення, влада публічно зобов'язалася покинути розробку такого законодавства. Однак вже через рік ситуація повторилася: у квітні 2024 р. представник парламентської більшості Мамука Мдінарадзе оголосив про наміри «Грузинської мрії» повернути «закон про іноагентів», а вже у травні 2024 р. закон було прийнято попри широкомасштабні протести та вето президентки (Reuters, 2024). Події весни 2024 р. стали яскравим знаком міжнародній спільноті, не залишаючи сумнівів щодо зовнішньополітичної орієнтації «Грузинської мрії», що спонукало президентку Саломе Зурабішвілі назвати правлячу партію «Російською мрією» (Civil Georgia, 2024).

Рік потому, у квітні 2025 р., парламент Грузії ухвалив новий Закон «Про реєстрацію іноземних агентів» (2025), що фактично був більш жорсткою версією попереднього закону. Нове законодавство, серед іншого, передбачало кримінальну відповідальність для тих, хто відмовляється реєструватися як «іноземний агент»

(ОМСТ, 2025).

Російській Федерації, яка прийняла власний закон про іноагентів ще у 2012 р., знадобилося п'ять років, щоб поширити вимогу про реєстрацію як «іноагентів» на незалежні ЗМІ, і ще сім років, щоб закон охопив і фізичних осіб. Натомість Грузія, вже маючи чіткий приклад у північного сусіда, витратила на еволюцію закону лише один рік.

Цікаво, що, подібно до Росії, «Грузинська мрія» намагалася переконати суспільство у тому, що новий закон нібито є точною копією американського Закону «Про реєстрацію іноземних агентів» (1938), який свого часу було прийнято задля боротьби з нацистською пропагандою, проте який діє донині. Як і російська влада, уряд Грузії нівелює істотні відмінності між власним законом та американським, який на практиці рідко застосовують проти організацій, які залишаються незалежними, навіть якщо певну частку фінансування вони отримують з-за кордону (ОМСТ, 2025).

Закон про іноагентів був не єдиним законодавством, який наблизили до російського зразка. 16 квітня 2025 р. парламент ухвалив поправки до Закону Грузії «Про гранти» (1996), які передбачають, що організації не матимуть права отримувати іноземні гранти без попереднього схвалення урядом Грузії або визначеною ним уповноваженою особою чи органом. За порушення цього закону, отримувач нестиме юридичну відповідальність, яка передбачає штраф у розмірі, еквівалентному подвоєній сумі отримати коштів (Human Rights Watch, 2026).

Крім того, у квітні 2025 р. було також внесено поправки до Закону «Про телерадіомовлення» (2004), які забороняють грузинським медіа отримувати фінансування з-за кордону (Human Rights Watch, 2026). Рішення викликало обурення в суспільстві, адже воно означає посилення контролю над ЗМІ, а також обмежує діяльність незалежної преси.

Попри значний масштаб попередніх протестів проти проросійських законодавчих ініціатив, найбільш визначні протести останніх років сталися у

листопаді-грудні 2024 р. та були спричинені рішенням уряду фактично призупинити процес євроінтеграції країни. Після спірної перемоги на парламентських виборах у жовтні, 28 листопада прем'єр-міністр Іраклій Кобахідзе оголосив, що уряд відклав переговори щодо вступу Грузії до Європейського Союзу як мінімум до 2028 року. Водночас держава відмовляється від отримання бюджетних грантів ЄС.

Офіційно «Грузинська мрія» пояснила призупинення євроінтеграції тим, що 2028 рік нібито стане часом, коли Грузія буде економічно готова розпочати переговори про вступ. Проте важливо зазначити, що їхнє рішення про призупинення переговорів пролунало лише через кілька годин після ухвалення резолюції Європейського Парламенту, де жовтневі вибори у Грузії було названо такими, що не відповідають стандартам ані вільних, ані справедливих виборів. У резолюції також було засвідчено подальше віддалення країни від принципів демократії, за що повну відповідальність покладають на партію «Грузинська мрія» (Euronews, 2024).

2.3. Поляризація суспільства внаслідок поширення російської пропаганди

Доречно буде почати цей підрозділ зі слів німецького політика та голови Комітету закордонних справ Європейського парламенту Девіда МакАлістера: *«На жаль, коли ми говоримо про Грузію, завжди присутнє одне слово – поляризація»* (МакАлістер, 2022). Нині політична поляризація стала однією з визначних рис грузинського суспільства і є одним з сумнозвісних недоліків її політичного процесу, які гальмують країну на шляху євроінтеграції. Першочергово поляризація виникає на основі ідеологічного протистояння протилежних політичних ідеалів, проте швидко переростає у деструктивну силу, яка не тільки загрожує зближенню з Європою та її цінностями, але й руйнує грузинське суспільство зсередини. Так, проєвропейська частина громадян часто наголошує на важливості зменшенню накалу протистояння всередині суспільства та зближенню інтересів громад (Самхарадзе, 2022).

Аналітикиня Грузинського інституту політики Ніно Самхарадзе стверджує,

що сучасній Грузії притаманна деструктивне політичне суперництво, яке виходить за рамки здорової політичної конкуренції та має на меті зруйнувати суперника у будь-яку ціну (Самхарадзе, 2022). Як приклад можна взяти попередньо наведені у цій роботі випадки з використанням однакових наративів протилежними політичними силами. Зокрема доречно буде виокремити приписування будь-якому політичному супернику титулу «Гаврілов» (російський комуніст, через виступ якого у Грузії у 2019 р. розпочалися масштабні протести проти російської експансії, також відомі як «Ніч Гаврілова») у значенні проросійського агента, незалежно від його справжнього ставлення до Росії. Чимало відомих політиків Грузії потрапили під такі звинувачення з боку конкурентів – як відверто проросійські, так і проєвропейські. Вищезгадане деструктивне політичне суперництво виростає саме з таких ситуацій: пустих звинувачень, каналізації уваги суспільства на конфліктах (часто в першу чергу міжособистісних) та відсутності конструктивного діалогу між політичними противниками.

З огляду на транслявання такої поведінки провідних політиків у медіа, суспільство швидко переймає таку поведінку та виносить за межі конвенційної політики. Безсумнівно, ЗМІ є одним з найзначніших провідників поляризації суспільства. Дослідники пов'язують рівень розвитку держави та значення ролі медіаресурсів у формуванні політичних та ідеологічних налаштувань суспільства. У країнах з невеликим демократичним досвідом медіа, як бізнес, зазвичай не мають незалежного фінансування або досвіду існування окремо від політичного бенефіціара (Робакідзе, 2019). Серед прикладів можна назвати Імеді та Руставі-2 – найбільші грузинські телеканали, які підтримують «Грузинську мрію» та ЄНР, відповідно. Обидва ніколи не існували окремо від певної політичної сили, ба більше, були створені саме як інструменти політичного впливу (Шанідзе, 2021).

Згідно з дослідницею грузинських ЗМІ та громадянського суспільства Ніно Робакідзе (2019), високий рівень політизованості ЗМІ призводить до зниження довіри суспільства всіх національних медіаресурсів: суб'єктивне ставлення громадянина до кожного окремого ресурсу та його наративів залежатиме виключно

від ставлення до афілійованої з ним політичної сили. Авторка також вважає, що Грузія є прикладом держави з низьким соціальним капіталом, тобто таким типом держави, де політична поляризація може стати фактично непереборною проблемою, що завдаватиме незворотну шкоду демократичним інститутам. І хоч плюралізм серед засобів масової інформації є важливою рисою демократії, політизація та поляризація ЗМІ помножені на суспільну недовіру ймовірно призведуть до крайньої конфронтації у суспільстві між групами населення, що є прихильниками протилежних політичних сил.

Варто зробити поправку на те, що класичні загальнонаціональні мовники не є єдиними на медіа-ринку, а популярність менших за розміром та рівнем політичної залежності телеканалів, а також незалежних журналістів-розслідувачів зростає. Крім того, існують також онлайн-ЗМІ, кількість та вплив яких також збільшується з року в рік. Було б помилкою стверджувати, що всі перелічені вище ресурси не мають впливу на громадську думку. Проте за словами Ніно Самхарадзе (2022), основною проблемою тут виступає не нестача медіаресурсів, а відсутність таких ЗМІ, які б могли отримати довіру широкої громадськості та належним чином репрезентувати все різноманіття точок зору у суспільстві, що своєю чергою допомогло б дати простір для конструктивного діалогу. У разі ж відсутності конструктивного діалогу зменшуються шанси на вирішення конфліктів у суспільстві, а саме цього потребує сучасна Грузія.

РОЗДІЛ 3. ПРОЯВИ НЕЗГОДИ З ПРОРОСІЙСЬКОЮ ПОЛІТИКОЮ ТА ПРОПАГАНДОЮ

3.1. Зародження суспільно-політичних рухів у незалежній Грузії та перші вияви незгоди

Попри сподівання грузинського народу, вихід із СРСР у 1991 році та відновлення незалежності не забезпечили країні ані миру, ані стабільності. Навпаки, початок її незалежного шляху позначився доволі трагічними подіями, зокрема громадянською війною 1991-1993 рр. Існує чимало перспектив та поглядів на цю війну – найбільше вони різняться залежно від політичних переконань дослідника. Ба більше, для грузинського народу тема громадянської війни й досі є чутливою, і в розмовах з представниками покоління, яке пережило цю війну у свідомому віці, можна почути кардинально протилежні позиції стосовно ключових подій та дійових осіб. З огляду на суперечливість ставлень до громадянської війни 1991-1993 рр. важливо окреслити, що у цьому дослідженні вона розглядається як військовий переворот проти демократично обраного президента – Звіада Гамсахурдії – та його уряду. Такі події фактично стали основою політичної історії незалежної Грузії, диктуючи подальшу схильність до опору чинній владі та постійні спроби її замінити – як конвенційними шляхами, так і неконвенційними (Джонс, 2015). Тут варто повернутися до наведеної у Розділі 1 термінології, використаної Гомзою (2018) та іншими дослідниками політики незгоди, згідно з якою військовий переворот та громадянську війну можна класифікувати як прояв трансгресивної політики незгоди.

Згідно з дослідження Гурсоя та Чітадзе (2012), громадянська війна 1991-1993 рр. значним чином вплинула на формування політичної культури Грузії, закріпивши серед населення звичку відкрито висловлювати незадоволення урядом – рису, яка характерна далеко не усім країнам колишнього СРСР. Вплив громадянської війни дослідники також відслідкували і за подальших адміністрацій, які мали будувати свою стратегію з урахуванням специфічної політичної культури населення (Гурсой та Чітадзе, 2012). Загалом, події громадянської війни стали

визначальними для подальшого розвитку грузинської політики та сформували унікальні взаємовідносини між владою та суспільством.

Важливо зазначити, що протягом перших десятиліть після відновлення незалежності Грузія жодного разу не переживала мирного демократичного переходу влади: до приходу до влади «Грузинської мрії» у 2012 р. усі уряди залишали свої посади під тиском (відповідні волевиявлення народу включали військовий переворот, революцію або серії протестів). Громадянська війна 1991-1993 рр. виникла у наслідок значного невдоволення населення урядом Гамсахурдії та низкою їхніх рішень, зокрема етносоціального характеру. Умови додатково загострювалися політичною кризою, економічною нестабільністю та соціальними безладами у новій державі (Гурсой та Чітадзе, 2012).

Наступного президента Едуарда Шеварнадзе також було усунено з посади внаслідок маніфестації недовіри громадян: масові протести переросли у революційний рух (Джонс, 2015). Подіям Революції Троянд варто приділити окрему увагу у цьому розділі через їхню значущість для подальших трансформаційних процесів у країні.

Будь-яку дискусію про Революцію Троянд варто починати з обговорення ключової особи цього розділу грузинської історії – президента Едуарда Шеварнадзе. Революції не стаються за один день, і у цьому конкретному випадку суспільне невдоволення політикою Шеварнадзе зростало роками. Другий президент Грузії був та досі є контроверсійною персоною: від афіліації з Комуністичною партією та успішної політичної кар'єри в СРСР до корупційних скандалів та звинувачень у фальсифікації виборів під час перебування на президентській посаді. За каденції Шеварнадзе уряд став уособленням негативних явищ, як-от порушення прав людини та корупція, яких грузинське суспільство прагнуло позбутися (Гольц, 2014).

Одним з яскравих прикладів прояву незгоди з недемократичними практиками уряду під час другої каденції Шеварнадзе (2000-2003 рр.) стали масштабні протести 2001 р., спровоковані обмеженням свободи слова. Каталізатором подій стали

постійні рейди силових структур на офіс телеканалу Руставі-2, який був опозиційним до Шеварнадзе та його сторонників з моменту заснування каналу у 1994 р. (Гольц, 2014). Постійний тиск з боку влади змусив мовника тимчасово закритися, що стало черговим приводом непокоїтися через обмеження свободи слова, адже ситуації з Руставі-2 передували не менш резонансні події. Декількома місяцями раніше, у липні 2001 р., Грузію збурило вбивство опозиційного журналіста Гіоргія Санайї, що був афілійований з телеканалом Руставі-2. У той період Санайя був доволі впізнаваною публічною особою, оскільки публікував розслідування корупційних схем в уряді (Мікашавідзе, 2024).

Наведені вище приклади та низка інших недемократичних практик спонукали студентів вийти на масові демонстрації з чіткими політичними вимогами, такими як відставка вищого керівництва МВС та прокуратури. Можна вважати, що акції протесту були проведені успішно, тому що у результаті дій небайдужих громадян міністр внутрішніх справ та генеральний прокурор були відправлені у відставку (Джонс, 2015). Таким чином, свавілля влади, а зокрема протиправні дії силових структур, можна вважати одним з ключових каталізаторів виявлення незгоди, адже схожі дії з боку влади та відповідна реакція населення проявлятиметься і на подальших сторінках грузинської історії, що буде розглянуто у цій роботі пізніше.

Період правління Шеварнадзе запам'ятався населенню корупційними скандалами: вони полягали не тільки у безпосередній корупції у рядах влади, а й відсутності протидії їй. У 2002 р. ситуація загострилася та спричинила масштабні протести, що цього разу були очолені не студентами, а досвідченою та консолідованою опозицією за активної підтримки громадських рухів. Враховуючи провальну боротьбу з корупцією та невиконані передвиборчі обіцянки президента, протестувальники наполягали на відставці Шеварнадзе (Гурсой та Чітадзе, 2012).

Події 2001 р. залишалися живими у пам'яті населення, тому розслідування опозицією випадків корупції в уряді, а також відсутність дій з боку влади викликали ще більше незадоволення. Байдужість влади щодо корупції в уряді була

представлена на контрасті до значно жорсткішого ставлення до опозиції, адже влада не зволікала застосовувати проти них репресивні політики. У результаті активна участь громадянського суспільства протягом майже двох років створила потужний тиск на уряд та призвело до ще масштабніших подій 2003 р. – Революції Троянд.

Протести 2001-2002 рр. сприяли консолідації опозиції, лідером якої став Міхеіл Саакашвілі, що призвело до подальших вимог про відставку Шеварнадзе. Поруч з Саакашвілі боролися й інші опозиційні політики, які здобули довіру громадськості завдяки своїй діяльності під час попередніх протестів, зокрема Ніно Бурджанадзе та Зураб Жванія (Гурсой та Чітадзе, 2012). Ця група молодих політиків опинилася у доволі вигідних умовах, адже вони виступали згуртованою міцною командою проти застарілої корумпованої влади, яку звинувачують у тісних зв'язках з кримінальним світом та яка не цуралася застосовувати насильство проти власних громадян. Однак якщо розглядати цих лідерів не крізь призму їхніх політичних амбіцій, а як громадських діячів, для яких пріоритетом є суспільні зміни, та які формують ядро руху опору за інтереси своєї спільноти, то варто звернутися до теорії суспільно-політичних рухів, яка була детально розглянута у Розділі 1. Розглядаючи події та особистості Революції Троянд можна звернутися до трьох типів політичних підприємців, запропонованих Малкольмом Гледвеллом, які є важливими для функціонування серцевинної організації всередині суспільно-політичного руху (Гледвелл, 2013).

Отже, грузинських політиків можна класифікувати за Гледвеллом наступним чином:

1) знавець (в оригіналі – *maven*) – теоретик, який розробляє систему ідей, аналізує недоліку статусу кво і пропонує загальну візію майбутнього. Таку роль у Революції Троянд виконував Міхеіл Саакашвілі, адже він був «обличчям» руху, ключовою фігурою та натхненником. Він виступав з рішучою критикою чинної влади, а також пропонував альтернативний погляд та майбутнє та розвиток країни.

2) продавець (в оригіналі – *salesman*) – учасник руху, що за допомогою своїх соціальних навичок та зв'язків залучає нових прихильників трансформації суспільства, чим зміцнює легітимність руху. Як спікерка парламенту, Ніно Бурджанадзе виконувала цю роль доволі переконливо: вона просувала ідеї руху завдяки доступу до своєї платформи, боролася за здобуття рухом більшої легітимності. Бурджанадзе вдало використовувала свій авторитет для поширення ідей революції серед ширшого суспільства, а сама її присутність серед верхівки опозиції додавала руху політичної ваги.

3) з'єднувач (в оригіналі – *connector*) – активіст з розгалуженою мережею різноманітних зв'язків, що створює необхідну основу для розвитку руху та фасилітує мобілізацію незадоволених статусом кво осіб. Така людина має доступ до представників різних соціальних кластерів, до неї мають дослухатися, що допомагає руху створити соціальну мережу однодумців попри потенційні соціальні відмінності, тобто забезпечує основну інфраструктуру для подальшої роботи «продавця». У Революції Троянд цю роль посів Зураб Жванія, якого вважали одним з провідних організаторів, а також головним координатором або ж посередником між різними опозиційними групами революції.

Це лише один з прикладів того, як події Революції Троянд співвідносяться з теоріями, які пояснюють успіх суспільно-політичних рухів. У даному випадку перемога протестувальників означала зміну влади на більш молоду, прогресивну, активну, новаторську, орієнтовану на європейський курс та демократичні цінності. З приходом такої влади країна перейшла на новий етап політичного життя.

Тримавши свою обіцянку, Саакашвілі та його команда після приходу до влади розгорнули масштабні реформи, спрямовані на євроатлантичну інтеграцію, боротьбу з корупцією та зміцнення у сфері економіки (Кобахідзе, 2021). Спочатку дії нового уряду відповідали очікуванням більшості виборців, однак незабаром влада стала припускати помилок, характерних для їхніх попередників, що дало

опозиції підстави для критики. Уже в 2005 р. почалися антиурядові акції протесту, ініційовані опозиційними силами. У бік правлячої партії ЄНР було висловлено звинувачення у зловживанні владою (проілюстровані прикладами арештів політичних діячів та журналістів), а також у надто суворому реформаторському курсі (Гурсой та Чітадзе, 2012). Ці виступи не відзначилися значними масштабами чи великим впливом, проте вони засвідчили важливу тенденцію: навіть уряд, який прийшов до влади завдяки революції, може і сам стати об'єктом протестів, за умови невідповідності очікуванням громадян.

Якщо у 2005 р. причиною суспільного протесту стало свавілля влади, яке ми визначили як один із ключових каталізаторів, то вже у листопаді 2007 р. новий імпульс до опору викликала корупція та бездіяльність влади щодо її подолання, що спонукало активних громадян вийти на вулиці Тбілісі з вимогою відставки президента Саакашвілі (Кобахідзе, 2021). Звинувачення у придушенні опозиції та авторитарних методах управління залишилися у списку критичних зауважень до уряду. Цього разу найбільш серйозною помилкою влади стало застосування сили проти протестувальників, зокрема використання сльозогінного газу. Внаслідок насильницького придушення протестів, у країні було введено надзвичайний стан, який тривав майже 10 днів. Осінні протести 2007 р. призвели до оголошення дострокових президентських виборів, на яких, попри різке погіршення репутації та значну втрату підтримки, знову переміг Міхеїл Саакашвілі (Джонс, 2015).

Протести 2007 р. стали важливим чинником консолідації опозиційних сил. До завершення президентської каденції Саакашвілі різні опозиційні групи почали об'єднувати зусилля задля спільної мети – зміни верхівки влади. Зокрема, після тривалих дискусій та зіткнень у поглядах на майбутнє Грузії, 13 опозиційних партій змогли досягти єдності, заявивши про намір усунути президента з посади мирним, конституційним шляхом (Шанідзе, 2021). Наявне невдоволення президентом лише погіршилося у 2008 р. у зв'язку з його політикою протягом провальної війни з Росією.

Протистояння досягло нової форми у квітні 2009 р., коли розпочалася

всенаціональна акція громадянської непокори із блокуванням центральних доріг (Джонс, 2015). Таку виставу незгоди протестувальники у Тбілісі використовують і досі, зокрема під час демонстрацій 2024, 2025 та 2026 рр. Однак звичайні мешканці міста, як і раніше, ставляться до цього інструменту боротьби переважно критично (Кобахідзе, 2021).

Проте найяскравішою виставою незгоди того періоду стала інша нестандартна акція. Маючи на меті досягти звільнення трьох активістів, яких влада обвинувачувала у нападі на журналіста, протестувальники розгорнули своєрідне наметове містечко у самому серці Тбілісі, практично перед будівлею парламенту. На знак незгоди зі свавільними арештами опозиційні сили звели макети тюремних камер та оселилися у них на певний час, що справило сильне враження на все суспільство та перетворило їхню акцію на своєрідний перформанс (Гелашвілі, 2015). Подібні вистави незгоди застосовувалися також в Україні, Гонконгу, Палестині та, на жаль, у Росії, де вони допомогли активістам здобути значного розголосу у 2018-2020 рр. (Кобахідзе, 2021).

Російсько-грузинська війна 2008 р. та протести 2009 р. значно погіршили ставлення народу до Саакашвілі та його уряду, що призвело до дедалі частіших виступів та виявлення незгоди. Відтоді акції протесту проти президента не припинялися, лише набираючи обертів, а вимога його відставки та проведення дострокових виборів стала центральною темою суспільних обговорень і залишалася актуальною до його поразки на виборах 2013 р. (Кабачник, 2013). У травні 2011 р. антиурядові протести в Тбілісі тривали протягом всього тижня напередодні Дня незалежності Грузії. Тоді протестувальники висловлювали невдоволення авторитарними методами правління, свавіллям влади, а також акцентували на постійному загостренні економічної кризи та зростанні рівня безробіття. Власне у сам День незалежності, 26 травня, акція протесту у Тбілісі була жорстоко придушена із застосування сльозогінного газу, гумових куль та водометів (Гелашвілі, 2015). Такі агресивні дії влади лише довели переконання протестувальників: силові структури діють радше проти громадян, ніж на їхній

захист, а влада охоче вдається до небезпечних авторитарних заходів боротьби з незгодою.

Упродовж 2012 р. тривали протести, що мали особливе значення для суспільно-політичного життя Грузії. Вперше за 8 років правління Міхеїла Саакашвілі та ЄНР на політичній арені з'явилася сила, здатна об'єднати опозицію та протистояти чинній владі єдиним фронтом. Цією силою стала коаліція «Грузинська мрія – Демократична Грузія», яка з часом розпадеться на окремі партії, найвідомішою з яких стане «Грузинська мрія» - партія, що перебуває при владі з 2012 р. Їхні зусилля щодо організації протестів та зміцнення згуртованості опозиції позитивно позначилися на репутації коаліції (Кобахідзе, 2021). Водночас активна критика уряду з боку її представників сприяла мобілізації суспільства та проведенню ефективної передвиборчої кампанії, яка завершилася перемогою «Грузинської мрії» на парламентських виборах 2012 р. (Офіційні результати виборів, 2012).

3.2. Виступи проти проросійських політик та ініціатив, та придушення протестів

Нова влада – партія «Грузинська мрія» - від початку була відома своїм зв'язком з Росією, зокрема тому, що засновник партії, олігарх Бідзіна Іванішвілі, заробив свої статки у Росії та мав близьке оточення, пов'язане з російським політикумом (Шанідзе, 2021). Перші акції протесту проти їхньої проросійської політики розпочалися майже відразу після виборів. Однією з ключових причин стала фрагментація суспільства: грузинський народ довгий час залишався розколотим через різні політичні погляди, і жодна партія не мала переваги над іншими або здатності об'єднати населення (МакФарлейн, 2015). З появою нової політичної сили опозиція нарешті мала шанс об'єднатися в рамках однієї коаліції, яка могла конкурувати з ЄНР за масштабами підтримки. Після зміни влади прихильники ЄНР вперше за 8 років опинилися на місці опозиції, що призвело до подальших спроб мобілізувати населення проти нової влади (Рухадзе, 2013).

Серед головних претензій до нової влади варто виокремити такі: 1)

непрозорість виборів та недовіра до їхніх результатів; 2) несправедливість у державному управлінні; 3) збільшення російського впливу у внутрішній політиці; 4) прояви авторитаризму та відсутність відданості демократичним цінностям тощо (Кобахідзе, 2021). Важливо зазначити, що попри всю критику та хаотичні виступи невеликих груп протестувальників, протести проти «Грузинської мрії» та її проросійської політики у період 2012-2016 рр. були доволі обмеженими та не виходили на рівень масових організованих демонстрацій.

Критики наголошували, що політика правлячої коаліції дедалі більше віддаляється від проєвропейської траєкторії розвитку, що стало точкою напруги у суспільстві, яке значною мірою підтримувало євроатлантичну інтеграцію. Однак 2016 р., позначений черговими парламентськими виборами, відкрив нову еру заворушень, масштаби яких стали несподіванкою для «Грузинської мрії» (Какачія та ін., 2017). Цього разу невдоволення було спричинено недемократичними практиками у ході виборів: залякуванням виборців, фальсифікацією результатів голосування та блокування роботи опозиційних ЗМІ. Рекордна підтримка «Грузинської мрії» на виборах та здобуття партією конституційної більшості в парламенті лише поглибили занепокоєння населення у недобросовісному проведенні виборів (Турашвілі, 2016). Це також підвищило тривогу щодо концентрації влади у руках однієї партії та монополізації політичного процесу. Усі ці фактори призвели до мобілізації опозицією громадянського суспільства для протидії такого розподілу влади. Протестувальники збиралися у Тбілісі та інших великих містах, використовуючи перевірені тактики блокування вулиць та об'єктів інфраструктури, вимагаючи більшої прозорості, відповідальності уряду і проведення реформ для забезпечення демократичного управління. Хоча протести 2016 р. не принесли негайних або кардинальних змін, вони стали першим значним проявом незгоди з методами управління «Грузинської мрії» (Тсеретелі, 2024).

У цей період варто звернути увагу на дискурс протестувальників: у їхній риторичі почали з'являтися звинувачення щодо зв'язків членів «Грузинської мрії» з РФ, що могло призвести до втручання Росії у вибори або інші

внутрішньополітичні процеси Грузії. Ця теорія набула додаткового резонансу на тлі президентських виборів у США, коли Дональд Трамп здобув свою першу перемогу, а підозри про втручання Росії у вибори не були безпідставними. Паралельно грузинська опозиція у публічних виступах наголошувала на утиски свободи слова з боку чинної влади, ілюструючи свої звинувачення конкретними прикладами, зокрема репресії щодо опозиційного телеканалу Руставі-2 (Тсеретелі, 2024). Представники опозиції прагнули через свої заяви сформувати образ «Грузинської мрії» як неспроможної та авторитарної політичної сили задля переконання громадян, що ця партія не заслуговує їхньої підтримки.

Поодинокі акції протесту тривали протягом 2017 року, але жодного разу не переросли у широкомасштабні або загальнонаціональні рухи. Їхня тематика здебільшого залишалася незмінною. У 2018 році сталися безпрецедентні виступи, пов'язані з обмеженням свободи слова та самовираження, що включали також критику свавільних дій влади (Голланд, 2019). Важливим каталізатором обурення суспільства стали рейди грузинських спецслужб на популярні нічні клуби Тбілісі – Bassiani та Café Gallery. Представники правлячої партії «Грузинська мрія» виправдовували ці дії необхідністю боротьби з наркотиками, оскільки заклади нібито сприяли їх поширенню серед молоді (Карайя та ін., 2023). Однак молодь сприйняла такі кроки як пригнічення свободи самовираження, особливо серед ЛГБТ+ спільноти, для якої ці місця були важливими й безпечними культурними центрами у суспільстві з переважно гомофобними настроями. У відповідь невдоволені громадяни організували масові демонстрації, перекривши рух навколо парламенту в Тбілісі (Прімер та ін., 2019). Основна вимога протестувальників полягала у лібералізації наркополітики або, принаймні, частковій зміні законодавства у цьому напрямі. Крім того, вони висловлювали обурення застосуванням насильницьких методів під час рейдів, що не відповідає стандартам демократичного суспільства, до якого прагнула молодь, та порівнювали такі дії влади з сусідньою Росією, яка також відома своєю гомофобною політикою та свавіллям спецслужб.

Довіра до правоохоронних органів значно погіршилася після другої хвилі протестів у 2018 році. Громадяни знову вийшли на вулиці на знак протесту проти рішення суду, який частково виправдав підозрюваних у вбивстві двох підлітків під час бійки у Тбілісі (Карайя та ін., 2023). Цей ряд подій посилив недовіру до влади та змусив суспільство критично оцінити її прихильність до демократичних принципів, а також переоцінити орієнтири влади – чи вона більш схильна до ліберальної Європи чи авторитарної Росії. Літня хвиля протестів 2018 року завершилася відставкою прем'єр-міністра Георгія Квірікашвілі у червні після кількомісячних масових заворушень (Голланд, 2019).

У протестах 2018 р. опозиція використовувала такі ключові наративи: 1) погіршення контролю над дотриманням прав людини; 2) *democratic backsliding*; 3) зловживання владою. Одним з прагнень протестувальників було продемонструвати значущість впливу громадянського суспільства, тому відставка прем'єр-міністра видавалася їм доволі великою перемогою та аргументом на їхню користь. У своїх публічних заявах вони акцентували увагу на необхідності домагатися справедливості та захищати право кожного на індивідуальність.

Попри багаторічну традицію звинувачень партії «Грузинська мрія» у тісних зв'язках із Росією, перші масштабні протести проти відкрито проросійської політики відбулися у 2019 році. Цей рік надовго запам'ятався грузинам серйозними антиурядовими демонстраціями, зокрема подіями, що отримали назву «ніч Гаврілова». Оскільки передумови цих подій вже було згадано у попередніх розділах, варто перейти безпосередньо до аналізу самих заворушень та вимог протестувальників. Серед основних вимог учасників протестів були відставка ключових урядових посадовців, таких як міністр внутрішніх справ і голова парламенту, а також кроки, спрямовані на відмову від проросійського курсу, а також боротьба за власну національну гідність (адже дії Гаврілова в рамках його візиту були сприйняті більшістю грузинів як приниження їхнього суверенітету). Влада вирішила відповісти на демонстрації силовими методами, зокрема через застосування поліцією насильства, що лише посилювало суспільне обурення. Це

призвело до формування ширшого протестного руху, який висував вимоги проведення виборчих реформ і забезпечення прозорішого врядування, вільного від впливів Росії (Міяльська та Кардаш, 2020).

Для аргументації шкідливості російських впливів протестувальники у своїх виступах активно використовували яскраві приклади з історії, зокрема окупацію Абхазії та Південної Осетії, численні репресії радянської епохи та початок радянської окупації 1920-х років. Як вже зазначалося вище, окремою больовою точкою стала тема порушення суверенітету Грузії, яке відбувалося в культурному, політичному чи військовому вимірі. У коментарях для преси часто звучали заклики до більш жорсткої політики щодо Росії, оскільки чинна позиція партії «Грузинська мрія» сприймалася як надто толерантна. Нерідко висловлювалися припущення, які фактично ставили під сумнів пріоритетність в очах уряду національних інтересів і демократичних цінностей країни, натомість звинувачуючи владу у недоцільному зближенні з Москвою.

Попри те, що протести 2019 року частково досягли своєї мети, примусивши спікера парламенту від партії «Грузинська мрія» Іраклія Кобахідзе піти у відставку, вони не змогли реалізувати більш амбітні завдання, такі як дистанціювання від Росії та зміна політичного курсу Грузії. Наступний, 2020 рік, також видався непростим для опозиції та її прихильників, зважаючи на проведення чергових парламентських виборів, які традиційно супроводжуються хвилями протестів у грузинській політиці. Знову «Грузинську мрію» звинуватили у непрозорості виборчого процесу, маніпуляціях із результатами голосування, а також у тиску на свободу слова і медіа (Шанідзе, 2021). Після чергової перемоги правлячої партії опозиція вкотре заявляла про фальсифікації результатів і маніпуляції громадською думкою. Примітно, що цього разу протестувальники вдалися до ширшого арсеналу тактик, зокрема організували сидячі страйки, відомі як *sit-ins*. У цілому 2020 рік в Грузії проходив під знаменами прагнення до справедливості й боротьби за демократичні принципи (Кобахідзе, 2021).

У період 2021-2022 років головною темою протестів в Грузії став її

подальший політичний курс. До початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну суспільна увага зосереджувалася переважно на питаннях, пов'язаних із дотриманням прав людини. У 2021 році особливе обговорення викликали проблеми толерантності, зокрема щодо ЛГБТ+ спільноти. Трагічний випадок з убивством телеоператора, який висвітлював події під час параду «Тбілісі Прайд», обурих громадськість та акцентував увагу на неспроможності, а можливо, і небажання влади запобігти насильству проти меншин (Шанідзе, 2021). Цей інцидент викликав хвилю протестів, під час яких владу Грузії почали звинувачувати у схильності до авторитарних методів, порівнюючи їх із російським стилем управління. Це супроводжувалося закликами до більш різкого розриву відносин з Росією, аби не опинитися у їхній зоні впливу (Самхарадзе, 2024).

Цього разу активісти використовували риторiku, що вказувала на чітке протиставлення між Росією та Заходом, що мало на меті мобілізувати якомога ширші верстви населення. Одними з найпоширеніших гасел стали *«Додому - в Європу»* та *«Я грузин, а отже, європесць»* (Шанідзе, 2021). Ці слова наголошували на спільних цінностях і прагненнях Грузії та Європи, демонструючи однозначну готовність країни йти шляхом європейського розвитку.

Іншим істотним викликом 2021 р. став арешт президента Міхеїла Саакашвілі, який таємно повернувся до Грузії. Це рішення викликало різку реакцію суспільства, особливо через численні порушення прав людини, що супроводжували його ув'язнення. Політична опозиція, зокрема ЄНР, також отримала новий поштовх для підтримки правозахисних ініціатив і організації протестів. Активісти вкотре вдалися до специфічних акцій незгоди, серед яких були голодування лідерів опозиції та символічні дії, як-от запуск паперових літаків у бік урядових будівель. Пізніше того ж року протестувальники використали і нестандартні форми протесту, такі як закидання сміттям державних установ, щоб підкреслити звинувачення в корупції серед представників партії «Грузинська мрія» (Каліскан, 2023).

Наголос на європейських цінностях залишався значною темою в суспільному

дискурсі протягом усього 2022 року, особливо на тлі російського вторгнення в Україну. Війна в Україні нагадала грузинському суспільству про власний досвід, зокрема події війни 2008 року та тривалу історію російських репресій. У публічних виступах активістів, які відстоюють проєвропейський курс, неодноразово проводилися паралелі між досвідами та трагедіями двох країн, підкреслюючи масштаби шкоди, завданої обом країнам Росією. У суспільстві розгорнулися жваві обговорення щодо російського імперіалізму, але серед протестувальників панувала однаковість у прагненні євроінтеграції та спротиві проросійській політиці.

Позиція партії «Грузинська мрія» не відповідала загальним очікуванням громадськості, зважаючи на її курс на відновлення діалогу з Росією та участь фігур, пов'язаних з Росією. Серед них найчастіше згадувалися проросійський олігарх Бідзіна Іванішвілі та партійний лідер Іраклій Кобахідзе, відомий серед опозиції як *«найкращий друг Росії»* (Каліскан, 2023). Партію звинувачували у пасивності щодо війни в Україні або навіть співучасті, заради уникнення конфронтації з Кремлем.

Громадські активісти неодноразово критикували політичну лінію «Грузинської мрії», зокрема відому стратегію партії уникання прямого протистояння з Росією під приводом відокремлення економічних питань від політичних, заради відбудови відносин між двома державами. Тут можна згадати, що попередні ініціативи партії, які мали проросійський характер, були використані опозицією для дискредитації її репутації. Одним із яскравих прикладів стали події «ночі Гаврілова». Протестувальники сподівалися об'єднати суспільство для протидії чинній владі передусім заради захисту національних інтересів Грузії, а вже потім як жест солідарності з Україною. У громадських висловлюваннях Росія часто згадувалася як «гнобитель», «поневолювач» та «кат», тоді як «Грузинську мрію» називали «співучасниками» і «зрадниками».

Проєвропейські протести продовжувалися у 2023 році як реакція на проросійську політику партії «Грузинська мрія». Особливого резонансу події набули коли у парламенті вперше почалися обговорення закону про іноагентів (Тсеретелі, 2024). Саме «Грузинська мрія» стала основною рушійною силою

закону, оскільки мала більшість у парламенті та активно підтримувала його прийняття. У цьому випадку активісти не лише виступили на захист європейських цінностей, а й висловлювали серйозне занепокоєння посиленням загроз демократичним свободам, що супроводжувалося зростанням випадків поліцейського насильства щодо учасників протестів (Тсеретелі, 2024). Попри те, що вистави незгоди не вирізнялися інноваційністю, масштаб акцій був настільки значним, що «Грузинська мрія» зрештою змушена була зважити на тиск суспільства. Спірний закон відкликали, а громадянське суспільство відзначило це як важливу перемогу на користь демократії (Самхарадзе, 2023).

Святкування тривали недовго, адже вже за рік знову постала необхідність боротися за свої інтереси. Після перегляду парламентом закону про іноагентів активісти змушені були повернутися до боротьби (Самхарадзе, 2024). Цього разу протестувальники майже повністю відтворили сценарій минулорічних подій, навіть використовуючи ті ж самі гасла та аргументи. Вони повторно акцентували увагу на небезпеці для свободи слова та демократії, яка виникає у разі схвалення закону. Особливий наголос у їхніх заявах робився на несумісності подібних ініціатив з європейськими цінностями – стратегічним орієнтиром, важливим для майбутнього Грузії.

Проте майбутнє Грузії як члена європейської родини знову опинилося під загрозою наприкінці 2024 р., коли влада оголосила про призупинення переговорів про вступ до ЄС до 2028 р. Це спричинило хвилю обурення в суспільстві, адже європейська інтеграція закріплена в Конституції Грузії та користується підтримкою більшості громадян країни. У першу ж ніч після оголошення прем'єр-міністром цієї новини, тисячі людей зібралися на проспекті Руставелі в Тбілісі біля будівлі парламенту. Протести швидко охопили й інші міста, зокрема Батумі, Кутаїсі, Горі та Зугдіді. Учасники демонстрацій були озброєні прапорами Грузії та ЄС, вигукували гасла на кшталт «Ми – Європа», «Ні російському курсу» та закликали до проведення нових виборів, а також до перегляду офіційної позиції держави щодо курсу євроінтеграції. Багато протестувальників сприйняли дії уряду

як відмову від європейського шляху розвитку країни та сигнал про зближення з Росією.

Ще більше занепокоєння населення та міжнародної спільноти викликала агресія з боку влади та спецслужб у відповідь на мирні демонстрації. Силіві структури рішуче придушували протести із застосуванням водометів, сльозогінного газу, перцевих аерозолів. Також мали місце масові затримання, що супроводжувалися побиттям активістів та представників преси, які намагалися документувати свавілля поліції. Повідомлялося, що у перші дні протестів було затримано понад 300 людей, а десятки зазнали травм (Euronews, 2024).

Ці протести стали одним із наймасштабніших проявів політичної незгоди в сучасній історії Грузії. Вони засвідчили високий рівень активності молоді та громадянського суспільства, а також глибоке розділення між владою та значною частиною населення, що налаштована на більш демократичне майбутнє. Події листопада-грудня 2024 року ще більше загострили відносини Грузії із західними партнерами. Сполучені Штати призупинили стратегічне партнерство з країною, а європейські інституції висловили стурбованість щодо відхідних тенденцій від демократичних принципів.

3.3. Політичні та соціальні наслідки останніх антиурядових протестів у Грузії

Останні антиурядові протести у Грузії перетворилися на одну з ключових політичних подій у країні за останнє десятиліття. Масові акції, що охопили Тбілісі та інші міста, стали наслідком незадоволення громадян діями влади у внутрішній політиці, включно з суперечливими законодавчими ініціативами, а також зростаючою загрозою демократичним інститутам. Протести проти закону про так званих «іноагентів» стали об'єктом підвищеної уваги суспільства та міжнародної спільноти. Оскільки більша частина населення розцінила цей закон як загрозу свободі слова та європейському курсу держави, протестна активність громадян мала значний політичний та соціальний вплив, що досі формує подальший розвиток країни.

Одним із ключових політичних наслідків стало загострення конфлікту між владою та опозицією. Наприклад, правляча партія «Грузинська мрія» обґрунтовувала необхідність ухвалення законів, які, на її переконання, мали сприяти забезпеченню більшої прозорості у діяльності неурядових організацій та медіа. Водночас опозиція та активні представники громадянського суспільства бачили в цих ініціативах загрозу, порівнюючи їх із російською практикою контролю над суспільством, з якої випливає обмеження дій незалежних організацій. Подібні випадки поглибили і без того значну політичну поляризацію, яка вже виходить за межі суто політичних дискусій та переходить у площину цінностей: одна сторона акцентує увагу на забезпеченні стабільності та суверенітету, тоді як інша відстоює принципи демократичних свобод та необхідність європейської інтеграції.

Розбіжності у поглядах влади та опозиції, що призводять до протестів, також суттєво вплинули на міжнародний імідж Грузії, адже країна роками позиціонувала себе як державу з прагненням до інтеграції у євроатлантичні структури. У цьому контексті реакція Європейського Союзу та інших західних партнерів на політичну кризу Грузії мала особливе значення. Представники ЄС неодноразово закликали грузинську владу дотримуватися принципів демократії, забезпечувати право на мирні зібрання та уникати застосування сили щодо протестувальників (Каліскан, 2023). Таким чином, антиурядові протести стали більше ніж внутрішньою кризою – нині вони є суттєвим чинником, що впливає на зовнішньополітичний курс країни.

Не менш важливим політичним та соціальним наслідком стало зміцнення ролі громадянського суспільства у політичному житті країни. У протестах активно була залучена молодь, студенти, журналісти, представники неурядових організацій та діячі культури. Протягом останніх років саме молоде покоління ставало рушієм та відігравало вирішальну роль під час демонстрацій, зокрема використовуючи соціальні мережі для мобілізації людей та поширення інформації про протести. Це свідчить про формування у Грузії активного громадянського суспільства, що здатне відстоювати демократичні цінності та впливати на політичні процеси в

країні. Подібна активність може мати тривалий вплив, адже вона сприяє становленню нової політичної культури, заснованої на залученні громадян до процесу ухвалення рішень.

Протести останніх років значною мірою підкреслили зростаючий вплив соціальних мереж та незалежних медіа. Як було зазначено вище, через інтернет активно поширювалися заклики до участі у протестах, відеозаписи зіткнень і заяви політиків. Крім того, спостерігалось зростання кількості дезінформації та пропагандистських матеріалів, що ще більше ускладнювало налагодження конструктивного суспільного діалогу. У таких умовах критично зросло значення медіаграмотності населення.

Не менш важливим соціальним наслідком стала зміна політичної свідомості молоді. Для багатьох молодих грузинів участь у протестах стала першим досвідом політичної активності та відчуття на собі суспільної відповідальності. Молоде покоління дедалі більше асоціює себе з європейськими демократичними цінностями, такими як свобода слова, захист прав людини, дотримання верховенства права (Прімер та ін., 2019). Подібний зсув у свідомості може суттєво позначитися на політичному майбутньому країни, адже саме молодь відіграватиме ключову роль у формуванні наступних політичних еліт та їхніх поглядів.

Однак варто згадати і декілька негативних наслідків антиурядових протестів у Грузії. Часті демонстрації, а також політична нестабільність залишили негативний слід на економіці, зокрема у сферах туризму та іноземних інвестицій (Самхарадзе, 2024). Політичні протистояння створили атмосферу невизначеності, яка відлякує інвесторів і стримує зростання економічної активності. До того ж застосування сили для розгону протестувальників викликало критику з боку правозахисних організацій та іноземних політиків, що значно поглибило недовіру між населенням та владою.

Водночас ці події можуть стати поштовхом для реформ. Масові протести продемонстрували, що значна частина громадян не бажає миритися з рішеннями влади, які суперечать демократичним цінностям. У майбутньому це може змусити

політичне керівництво країни шукати компроміси, активніше співпрацювати з громадянським суспільством та вдосконалювати роботу державних інституцій. У демократичних країнах саме суспільний тиск нерідко стає рушієм політичних змін.

Отже, останні антиурядові протести у Грузії мали значний вплив на політичне та соціальне життя країни. Вони ще більш загострили політичну поляризацію, позначилися на міжнародних відносинах держави та водночас стимулювали активізацію та розвиток громадянського суспільства. У соціальному вимірі це відобразилося на рівні залученості в політику молоді, громадянського суспільства та медіа, хоча й викликало загострення суспільних протиріч. Подальший перебіг подій значною мірою залежатиме від готовності влади та опозиції до конструктивного діалогу, а також від здатності грузинського суспільства втримати демократичний вектор розвитку та зберегти політичну стабільність.

ВИСНОВКИ

Відновлення незалежності Грузії у 1991 році супроводжувалося не лише внутрішніми соціально-економічними труднощами, проте й масштабним зовнішнім тиском з боку Росії, яка всіляко намагалася утримати контроль над політичними, економічними та військовими процесами в регіоні. У таких умовах російська інформаційна загроза стала одним із ключових інструментів втручання у внутрішню політику Грузії, що, своєю чергою, викликає суперечливу реакцію в суспільстві: політична поляризація у країні нині є рекордно високою, адже поки молодь та активне громадянське суспільство борються за збереження євроатлантичного курсу країни, значна частина населення зберігає проросійські погляди, не в останню чергу через вплив російської пропаганди на грузинський медіапростір. З огляду на це, сьогодні Грузію можна віднести до показових прикладів високого рівня політичної поляризації, а також нестабільності та соціальних конфліктів, до яких вона призводить.

Оскільки протягом останніх трьох десятиліть Грузія перебуває на роздоріжжі між курсом євроатлантичної інтеграції, якого прагне частина населення, та стримуванням її амбіцій через російські погрози, держава видається цікавим кейсом для дослідження впливу російської пропаганди на поляризацію суспільства, а також різних проявів незгоди з проросійською політикою, зокрема масових протестів, які також стали об'єктом даного дослідження.

Протягом всієї історії незалежності Грузії громадянське суспільство виступало як ключова сила, що протистоїть російським впливам у політиці та медіа, а також політичним рухам, які їх підтримують. Можна стверджувати, що реакція суспільства на окремі проросійські ініціативи та наративи проявляється у зростанні громадянської активності, появі протестних рухів та підтримці проєвропейського курсу розвитку держави. Аналіз численних хвиль протесту свідчить про значну еволюцію форм вираження незгоди громадянами Грузії: це стосується як методів мобілізації (зокрема, переходу до використання сучасних технологій та соціальних мереж для залучення активістів), так і стратегій спротиву

та засобів комунікації. На початкових етапах незалежності переважали стихійні масові виступи, що супроводжувалися традиційними методами мобілізації. Натомість у XXI ст. все більшого значення набули цифрові комунікації, включно із соціальними мережами, що нині стали основним інструментом мобілізації потенційних активістів. Крім того, характерною рисою останніх протестів є ключова роль молодого покоління у політичному житті країни: можна стверджувати, що нині студенти, незалежні журналісти нового покоління та громадські організації формують порядок денний у протестній активності. Саме молодь нині виступає основним носієм проєвропейських ідей та політичних спрямувань, а також їй не притаманна прихильність до Росії та її цінностей, що змушує її боротися за євроатлантичний курс та збереження власної національної ідентичності.

Крім того, у ході дослідження було показано, як російська пропаганда еволюціонувала разом із трансформацією політичного середовища та розвитком інформаційних технологій. Якщо у 1990-х роках основний вплив здійснювався через контроль окремих медіа та спекуляцію на конфліктах у Південній Осетії та Абхазії, а також політичний тиск, пов'язаний із неспроможністю Грузії втримати активно здійснювати владу на всій своїй території, то пізніше центральне місце зайняли інформаційні кампанії з дезінформації, маніпуляція суспільними страхами та поширення антизахідних наративів через традиційні ЗМІ та соціальні мережі. Основними ідеями проросійської риторики стали тези про небезпеку втрати «традиційних цінностей» унаслідок євроінтеграції, недовіру до західних партнерів і необхідність для Грузії дотримуватися «нейтралітету» (точніше специфічного російського уявлення про нейтралітет) у міжнародній політиці.

Також було розглянуто висловлювання грузинських політиків (зокрема представників партії «Грузинська мрія») на предмет схожості з російською пропагандою. Можна стверджувати, що окремі тези політиків містили елементи проросійської риторики або сприяли просуванню антизахідних наративів, що виступає каталізатором нових хвиль протестів та сприяє поглибленню поляризації суспільства.

Окрім значної політичної поляризації, можна виокремити такі суспільно-політичні наслідки поширення російської пропаганди та проросійських ініціатив, а також виявлення незгоди з ними: посилення впливу громадянського суспільства на політичне життя; загострення протистояння між владою та опозицією; погіршення міжнародного іміджу Грузії; активізація боротьби за демократичні цінності та надання їм більшого значення у суспільстві.

Політика незгоди у Грузії не є тимчасовим феноменом, а скоріше стабільним елементом політичного життя, що можна простежити завдяки наведеному у Розділах 2 та 3 загальному нарису історії протидії небажаним для громадян явищам: поширенню російської пропаганди на території Грузії або ж руйнуванню демократичних інститутів тощо. Водночас політична поляризація також є витривалим елементом грузинського політичного життя, що створює загрози для внутрішньої стабільності країни.

Наразі Грузія належить до країн, де вплив російської пропаганди та проросійська політика стали важливими чинниками внутрішньополітичної боротьби, тоді як протестні рухи відіграють ключову роль у мобілізації спротиву. Попри постійний внутрішній та зовнішній тиск, значна частина грузинського суспільства залишається відданою демократичним цінностям та євроатлантичному курсу, створюючи ще більше кейсів для подальшого вивчення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 1) *2012 Parliamentary Elections of Georgia*. Results 2012. (n.d.).
https://archiveresults.cec.gov.ge/results/2012/index.html?_cf_chl_tk=hXBJq5.vuNqOHtR6OajaHjI00k.FIuyiUTVozN7yBoA-1729500331-1.0.1.1-ZEjwR3GTAlI0dRdrBFfMFCioslneaYVbbk48mk0ywEo
- 2) BBC. (2021, April 1). *Як Познера на день народження “прогнали” з Грузії*. BBC News Україна. <https://www.bbc.com/ukrainian/features-56602424>
- 3) Caliskan, O. (2023). Democratic backsliding in Georgia and the role of the rivalry between the Georgian Dream and the United National Movement. *Journal of Liberty and International Affairs, Institute for Research and European Studies - Bitola*, 9(2), 516–532. <https://doi.org/10.47305/jlia2392516c>
- 4) Castillo, N. (2024, August 26). *A second front and the “Global War Party”*: How Georgian Dream talks about the West, Russia and the Russia-Ukraine war. Institute for European, Russian, and Eurasian Studies.
- 5) Civil Georgia. (2013, July 8). *Saakashvili slams Interior Ministry for letting Russian MP in Georgia*. Civil Georgia. <https://civil.ge/archives/123000>
- 6) Civil Georgia. (2023, February 22). *Ti Georgia: Georgia’s economic dependence on Russia increased in 2022*. Civil Georgia. <https://civil.ge/archives/526770>
- 7) Civil Georgia. (2024, April 13). *“Georgian dream is russian dream”*: President’s interview. Civil Georgia. <https://civil.ge/archives/591725>
- 8) Crasnow, S. (2012). The role of Case Study Research in political science: Evidence for causal claims. *Philosophy of Science*, 79(5), 655–666. <https://doi.org/10.1086/667869>
- 9) Dobordjginidze, E. (2024, October 2). *PM pledges to reestablish relations with all parties, including Global War Party - 1TV*. 1TV. <https://1tv.ge/lang/en/news/pm-pledges-to-reestablish-relations-with-all-parties-including-global-war-party/>

- 10) Doob, L. W. (1948). *Public Opinion and Propaganda*. Holt.
- 11) Doob, L. W. (1989). 'Propaganda', in Erik Barnouw (ed.), *International Encyclopedia of Communications*, vol. 3, Oxford, p. 375.
- 12) Ellul, J. (1973), *Propaganda: The Formation of Men's Attitudes*, Vintage, New York, 320 p.
- 13) Euronews. (2024, November 30). *Over 100 protesters arrested in Georgia during second night of unrest*. Euronews. <https://www.euronews.com/my-europe/2024/11/30/thousands-protest-for-second-night-against-government-decision-to-suspend-eu-talks>
- 14) Flyvbjerg, B. (2001). *Making Social Science Matter: Why Social Inquiry Fails and How It Can Succeed Again*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/cbo9780511810503>
- 15) Gelashvili, T. (2015). Occupy Rustaveli: Overreliance on Space and the "Protest Fatigue" during the 2009 Cell Protests in Tbilisi. *Politikon: The IAPSS Journal of Political Science*, 26, 84–95. <https://doi.org/10.22151/politikon.26.7>
- 16) George, A., & McKeown, T. (1985). *Case Studies and Theories of Organizational Decision Making*. "In *Advances in Information Processing in Organizations*. Greenwich.
- 17) George, J. A. (2009). Ethnic separatism in Russia and Georgia. *The Politics of Ethnic Separatism in Russia and Georgia*, 13–49. https://doi.org/10.1057/9780230102323_2
- 18) Gladwell, M. (2013). *The Tipping Point*. Abacus.
- 19) "Global War Party," "Second front," "unprecedented election meddling" from the west, and other propaganda narratives dominating Georgian information space in the run-up to the key 2024 elections. EDMO. (2024).
- 20) Goltz, T. (2014). Eduard Shevardnadze: The Silver Fox remembered. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 16(4), 399–403. <https://doi.org/10.1080/19448953.2014.945263>
- 21) Gursoy, F., & Chitadze, N. (2012). Economic and Political Environment of Georgia After the Restoration of National Independence. *European Journal of*

Economic and Political Studies, 35–54.

<https://arastirmax.com/tr/system/files/dergiler/25821/makaleler/5/2/arastirmax-economic-and-political-environment-georgia-after-restoration-national-independence.pdf>

- 22) Higham, N. (2013, May 18). *Propaganda: Lies and distortion*. BBC News. <https://www.bbc.com/news/uk-22569913>
- 23) Holland, E. (2019). The Georgian Dream? Outcomes from the Summer of Protest, 2018. *Demokratizatsiya The Journal of Post-Soviet Democratization*.
- 24) Human Rights Watch. (2026, February 4). *World Report 2026: Rights trends in Georgia*. Human Rights Watch. <https://www.hrw.org/world-report/2026/country-chapters/georgia?utm>
- 25) InterPressNews. (2021). “Nika Melia – My Lawyers too Will Visit Parliament; Hopefully, Gavrilovs Will Not Make Yet Another Madness and Let Them In,” 16 February. Available at: <https://www.interpressnews.ge/ka/article/642202-nika-melia-parlamentshi-mivlen-chemi-advokatebic-imedia-gavrilovebi-morig-sigizhes-ar-moimokmedeben-da-sheushveben/>
- 26) Jones, S. F. (2015). *Georgia: A political history since independence*. I.B. Tauris.
- 27) Jowett, G. S., & O'Donnell, V. (2015). *Propaganda & Persuasion*. SAGE.
- 28) Kabachnik, P. (2013). Prison, nuisance, or spectacle? the 2009 “cell” protests in Tbilisi, Georgia. *Geopolitics*, 18(1), 1–23. <https://doi.org/10.1080/14650045.2012.656292>
- 29) Kakachia, K., Lebanidze, B., Larsen, J., & Grigalashvili, M. (2017). (rep.). *The First 100 Days of the Georgian Dream Government: A Reality Check*. National Endowment for Democracy. Retrieved from https://gip.ge/wp-content/uploads/2020/10/Report_2017.pdf.
- 30) Kakachia, K., Minesashvili, S., & Kakhishvili, L. (2018). Change and continuity in the foreign policies of small states: Elite Perceptions and Georgia's foreign policy towards Russia. *Europe-Asia Studies*, 70(5), 814–831. <https://doi.org/10.1080/09668136.2018.1480751>

- 31) Karaia, T., Dundua, S., & Tabatadze, S. (2023). The strategy peculiarities in the protest for saving urban fabric in Tbilisi. *Studia Politica. Romanian Political Science Review*, 23(1/2023), 37–64. <https://doi.org/10.62229/sprps23-1/2>
- 32) Kobakhidze, O. (2021). Pro-Russian Labels: Georgia's Political Actors in Search of Kremlin Agents. *Heinrich Böll Stiftung*.
[https://ge.boell.org/sites/default/files/2022-01/GEORGIAN-RUSSIAN%20RELATIONS The%20role%20of%20discourses%20and%20narratives Eng.pdf](https://ge.boell.org/sites/default/files/2022-01/GEORGIAN-RUSSIAN%20RELATIONS%20The%20role%20of%20discourses%20and%20narratives%20Eng.pdf)
- 33) Koridze, N. (2023, June 14). *Analysis: Rapprochement with russia: What now?*. Civil Georgia. <https://civil.ge/archives/543316>
- 34) MacFarlane, S. N. (2015). Two Years of the Dream: Georgian Foreign Policy During the Transition. *Chatham House*.
<https://doi.org/https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/publications/research/20150529GeorgianForeignPolicyMacFarlane.pdf>
- 35) McAdam, D., Tarrow, S., & Tilly, C. (2008). *Dynamics of contention*. Cambridge Univ. Press.
- 36) McAllister, D. (2022). MEP McAllister: We need to see joint action leading to results; not further divisions, mutual accusations; clock is ticking. Available at: <https://1tv.ge/lang/en/news/mep-mcallister-now-is-key-moment-for-georgian-authorities-to-unambiguously-demonstrate-political-determination-to-implement-european-ambitions-of-their-people/>
- 37) Mijalska, F., & Kardaś, J. (2020). The basis of social protests in Georgia in 2019. *Środkowoeuropejskie Studia Polityczne*, (4), 5–25.
<https://doi.org/10.14746/ssp.2020.4.1>
- 38) Mikashavidze, M. (2024). *Georgia - Media Landscapes*. Media Landscapes. <https://medialandscapes.org/country/georgia>
- 39) Novyny Live. (2024, December 4). *Kakha Kaladze: Ukrainization of Georgia is unacceptable, national Maidan is impossible*. novyny.live.
<https://sport.novyny.live/en/kaladze-made-ukrainophobic-statement-due-to->

[protests-in-georgia-217315.html](https://www.youtube.com/watch?v=I6AIaCMPDGw)

- 40) OC Media. (2024, July 18). *Ivanishvili rails against 'Global War Party' and promises crackdown on opposition after elections*. YouTube.
<https://youtu.be/I6AIaCMPDGw?si=v-uH1ei-ll9m4pqI>
- 41) OMCT. (2025, April 30). *Georgia: Adoption of the new Foreign Agents Registration Act*. OMCT.
<https://www.omct.org/en/resources/statements/georgia-adoption-of-the-new-foreign-agents-registration-act?utm>
- 42) Parry-Giles, S. J. (2002). *The rhetorical presidency, propaganda, and the Cold War, 1945-1955*. Praeger.
- 43) People in Need. (2023, February 24). *Needs of displaced Ukrainians in Georgia*. People in Need. <https://www.peopleinneed.net/ukraine-one-year-on-highlighting-the-needs-of-displaced-ukrainians-in-georgia-10075gp>
- 44) POLITICO. (2012, September 26). *Ivanishvili and the rules of Georgian citizenship*. POLITICO. <https://www.politico.eu/article/ivanishvili-and-the-rules-of-georgian-citizenship/>
- 45) Priemer, A., Urban, I., Munkler, S., & Schmidt, N. (2019). *Limits and Potentials of Tbilisi's Youth Culture*.
<https://socialjustice.org.ge/en/library/tbilisis-akhalgazrduli-kulturis-limiti-da-potentsiali>
- 46) RadioFreeEurope/RadioLiberty. (2021, July 6). *Russian journalist's birthday bash a bust after he's driven out of Georgia by eggs, power cuts*. RadioFreeEurope/RadioLiberty. <https://www.rferl.org/a/georgia-pozner-birthday-harassment-russia/31181780.html>
- 47) Reuters. (2024, June 3). *Georgian parliamentary speaker signs "foreign agents" bill into law*. Reuters. <https://www.reuters.com/world/europe/georgian-parliamentary-speaker-signs-foreign-agents-bill-into-law-2024-06-03/>
- 48) Robakidze, N. (2019). Political Polarization and Media: Threats to the Democratic Process in Georgia. *Georgian Institute of Politics*, (19).
- 49) Rukhadze, V. (2013, January 17). *Georgian Dream Coalition: Fragile*

Unity. Jamestown. <https://jamestown.org/program/georgian-dream-coalition-fragile-unity/>

- 50) Rustavi2. (2024). *There is no alternative to the fight against the “Global War Party”, it is a very painful, difficult fight, including from a personal point of View - Kobakhidze*. Rustavi2. <https://rustavi2.ge/en/news/283068>
- 51) Sakartvelo Sambebi. (2024, May 16). *Landsbergis on the “Global War Party” Narrative: The Only War Party is in Moscow*. Sakartvelo Sambebi. <https://sakartvelosambebi.ge/en/news/landsbergis-on-the-global-war-party-narrative-the-only-war-party-is-in-moscow>
- 52) Samkharadze, N. (2022), “*What does the Polarization in Georgia Look Like and How to Measure it?*”, Policy Memo No. 60, Georgian Institute of Politics
- 53) Samkharadze, N. (2023). “*Georgian Dream’s Populist Conservatism: Fight to Legitimise and Hold On to Power*” Policy Memo No. 68, Georgian Institute of Politics
- 54) Samkharadze, N. (2024). “*All Politics is Local: Why Further Democratic Change in the Regions of Georgis Is Needed?*”, Policy Brief No.62, Georgian Institute of Politics
- 55) Shanidze, D. (2021). *Russia’s Soft Power in Georgia since 2012: The Role of Georgian Dream Party in Increasing Country’s Vulnerability towards Russia’s Soft Power* (thesis). Research Gate. Retrieved from <https://www.researchgate.net/publication/350604124>
- 56) Sproule, J.M. (1994), *Channels of propaganda*, Edinfo Press, Bloomington, 382 p.
- 57) Szanto, G. H. (2021). *Theater & Propaganda*. University of Texas Press.
- 58) Telishevskia, S. (2024, April 18). *The MFA of Ukraine reacted to the words of the Georgian prime minister about the fight against the “ukrainization of Georgia.”* Babel. <https://babel.ua/en/news/106216-the-mfa-of-ukraine-reacted-to-the-words-of-the-georgian-prime-minister-about-the-fight-against-the-ukrainization-of-georgia>

- 59) Tilly, C. (2008). *Contentious performances*. Cambridge University Press.
<https://doi.org/10.1017/cbo9780511804366>
- 60) The Georgian Public Broadcaster. (2021). “*Sozar Subari – Gavrilovs, Narishkins, Patrick Downeys, or Other Representatives of Russian Authorities, Are periodically Sent as Life-saving Ring to the National Movement*”. Available at: <https://1tv.ge/news/sozar-subari-gavrilovebi-narishkinebi-patrik-daunebi-tur-suli-khelisuflebis-warmomadgenlebi-periodulad-mashvel-rgoladaa-gadmogdebuli-nacionaluri-modzraobistvis/>
- 61) The Guardian. (2008, August 11). *Russian troops close in on Georgian capital as full-scale war looms*. The Guardian.
<https://www.theguardian.com/world/2008/aug/11/georgia.russia13>
- 62) Tsereteli, N. (2024). *Georgian Dream as a Nightmare for Democracy*.
<https://doi.org/10.59704/2819f7faf30fff94>
- 63) Turashvili, T. (2016). Implication of Increased Anti-Western Propaganda in the Election Results. *Caucasus Analytical Digest*, (89).
- 64) Yanow, D., Schwartz-Shea, P., & Freitas, M. J. (2010). Case study research in political science. *Encyclopedia of Case Study Research*.
<https://doi.org/10.4135/9781412957397.n39>
- 65) Гомза І. (2018). *Суспільно-політичні рухи. Навчальний посібник*. Національний Університет “Києво-Могилянська Академія.”
- 66) *Історія однієї успішної російської провокації*. Інтеніт. (2024, May 20).
<https://intent.press/publications/istoriya/2024/istoriya-odniyeyi-uspishnoyi-rosijskoyi-provokaciyi/>
- 67) Історична правда. (2013, August 8). *Як російська пропаганда робила з Саакашвілі Гітлера*. Історична правда.
<https://www.istpravda.com.ua/articles/5204a660dd954/>
- 68) Радіо Свобода. (2024, October 2). *Вино і вибори: за межами Тбілісі у Грузії більше цікавляться цінами на виноград, ніж геополітикою*. Радіо Свобода. <https://www.radiosvoboda.org/a/rfe-rl-silski-zhiteli-gruziyi-nastroyi/33143179.html>

- 69) Укрінформ. (2024, February 20). *Ніхто серйозно не сприймає спекуляції навколо відкриття “другого фронту” в Грузії - Боррель*. Ukrinform. <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3829920-niht-serjozno-ne-sprijmae-spekulacii-navkolo-vidkritt-drugogo-frontu-v-gruzii-borrel.html>
- 70) УНІАН. (2024, June 28). *Прем'єр Грузії зробив чергову скандальну заяву щодо України*. УНІАН. <https://www.unian.ua/world/irakliy-kobahidze-zayaviv-shcho-same-revolyuciya-gidnosti-v-ukrajini-prizvela-do-viyni-12680874.html>

АНОТАЦІЯ

Кваліфікаційної роботи

Тема: **«БОРОТЬБА З ПРОРОСІЙСЬКОЮ ПОЛІТИКОЮ ТА ПРОПАГАНДОЮ: ЕВОЛЮЦІЯ ПРОТЕСТНИХ РУХІВ У НЕЗАЛЕЖНІЙ ГРУЗІЇ (1991-2026)»**

Здобувачка: Котляр Анастасія Станіславівна

Рік навчання: 4-ий рік навчання

Факультет соціальних наук і соціальних технологій

Науковий керівник: Краєв Олександр Валерійович, старший викладач кафедри міжнародних відносин

Рецензент:

Захищена “ ____ ” _____ 2026 р.

Короткий зміст роботи: Після здобуття незалежності Грузія опинилася у стані тривалого політичного та інформаційного протистояння з Росією, яка прагнула зберегти власний вплив у регіоні шляхом використання політичних, економічних, військових та інформаційних інструментів. Російська пропаганда стала одним із ключових механізмів такого впливу, спрямованим на формування недовіри до західних інституцій, дискредитацію європейського курсу держави та підтримку проросійських політичних сил усередині країни. Дане дослідження присвячене окресленню еволюції протестних рухів у незалежній Грузії в умовах протидії проросійській політиці та пропаганді у період з 1991 до 2026 року. У роботі детально розглянуто особливості формування і розповсюдження проросійських наративів у політичному та інформаційному просторі країни після здобуття нею незалежності. Особливу увагу приділено адаптації російської пропаганди відповідно до змін у внутрішньополітичній ситуації Грузії, а також до розвитку сучасних інформаційних технологій. У межах дослідження також розглянуто основні хвилі протестної активності в Грузії, від демонстрацій 1990-х років та Революції Троянд до актуальних протестів проти проросійських ініціатив і політики правлячої партії «Грузинська мрія». Окремий акцент зроблено на реакції суспільства щодо зближення з Росією, активного поширення антизахідних

наративів і відхід від європейського курсу державного розвитку.

Short summary: Upon regaining independence, Georgia found itself in a state of prolonged political and informational confrontation with Russia, which sought to maintain its influence in the region through the use of various political, economic, military, and informational tools. Russian propaganda became one of the key mechanisms of this influence, aimed at fostering distrust of Western institutions, discrediting the country's pro-European trajectory, and supporting pro-Russian political forces within the country. This study is dedicated to tracing the evolution of protest movements in independent Georgia in the context of countering pro-Russian policies and propaganda from 1991 to 2026. The study examines in detail the characteristics of the formation and dissemination of pro-Russian narratives in the country's political and information environment since its independence. Particular attention is paid to the adaptation of Russian propaganda in response to changes in Georgia's domestic political situation, as well as to the development of modern information technologies. The study also examines the main waves of protest activity in Georgia, from the demonstrations of the 1990s and the Rose Revolution to the current protests against pro-Russian initiatives and the policies of the ruling Georgian Dream party. Particular emphasis is placed on public reactions to the rapprochement with Russia, the active spread of anti-Western narratives, and the departure from the European path of state development.